

Галина СОХАНЬ

Основи християнської єтики

6 КЛАС

УДК 27-428(075.8)

ББК 86.37-4я7

С22

*“Рекомендовано Міністерством освіти і науки України”
(Лист № 1/11-2514 від 12.06.08)*

Художнє оформлення
Марини Шутурми

Сохань Г.

С22 Основи християнської етики: Підручник для учнів 6 класів загальноосвітніх навчальних закладів. — Львів: Світ, 2008. — 136 с.

ISBN 978-966-603-577-9.

УДК 27-428(075.8)

ББК 86.37-4я7

ISBN 978-966-603-577-9

© Сохань Г., 2008

© Видавництво “Світ”, дизайн та
художнє оформлення, 2008

Юні друзі!

Вітаю Вас у новому навчальному році. Нехай він буде цікавим та успішним у царині шкільної науки!

Ви перегорнули перші сторінки підручника “Основи християнської етики”. Маю надію, що книжка зацікавить Вас. У ній Ви прочитаєте багато цікавого: вірші, оповідання на морально-етичні теми, прислів'я, у яких закладена одвічна народна мудрість, різні життєві історії. Також дізнаєтесь про цінність культурно-історичних пам'яток українського народу.

Найважливішим є те, що Ви надалі поглиблюватимете свої знання з Біблії — настільної книги християнина, яку, сподіваюся, читаєте не лише в школі, а й вдома. Пригадуєте, у 5 класі Ви вивчали цікаві історії зі Старого Завіту. А от цього навчального року, дорогі шестикласники, Ви відкриватимете для себе Господню мудрість у євангельських притчах, які знаходяться у Новому Завіті. Боже Слово спонукатиме Вас духовно зростати: бути добрішими, милосерднішими та щедрішими, наполегливо здобувати знання на радість батькам, на користь Вітчизні та на славу Божу.

Успіхів Вам, любі друзі, у вивченні основ християнської етики!

Автор

Дорогі друзі!

Розгляньте умовні позначки, які зустрічатимуться Вам на сторінках підручника. Вони позначають різні завдання, які Ви будете виконувати. Умовні позначки допоможуть краще орієнтуватись у матеріалі, який Ви вивчатимете.

“ПОМІРКУЙ” — У цій рубриці пропонуємо питання для дискусії. Над ними доведеться подумати і поділитися власними міркуваннями з однокласниками щодо морально-етичного вирішення складних ситуацій.

“МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ СЛОВНИЧОК” — У ньому знайдете пояснення найважливіших понять і термінів з основ християнської етики.

“БУДЬТЕ УВАЖНІ! БОЖЕ СЛОВО” — У цій рубриці пропонуємо текст притч, якими промовляв Ісус Христос до людей. Тому будьте уважними і зосередженими під час читання євангельських притч. Пам’ятайте: сам Господь промовлятиме до Вас через притчу. Ця рубрика підкаже, як правильно зрозуміти пояснення євангельської притчі. Також у ній прочитаєте добрі поради, яких варто дотримуватись у житті для власного блага, добробуту ближнього та Вітчизни.

“ОБГОВОРЕННЯ ПРОЧИТАНОГО” — Такою піктограмою позначений перелік питань, на які треба відповісти після прочитання притчі. Поділіться один з одним і запитайте вчителя, чи правильно Ви зрозуміли Слово Боже. Таке завдання допоможе Вам не лише запам’ятати зміст притчі, а й дотримуватись у житті Божих настанов.

“ЗВЕРНИ УВАГУ!” — У цій рубриці прочитаєте цікавинки з побуту людей, які жили в давні часи. Вони допоможуть Вам зрозуміти значення застарілих слів, які зустрічаються у притчах (драхма, талант та ін.). До слова, умовна позначка **Nota bene** перекладається з латині як “зверни увагу”. Цей вислів промовляли тоді, коли хотіли звернути увагу на певну річ.

“ВАРТО ПРОЧИТАТИ”, “ЗІ СКАРБНИЧКИ НАРОДНОЇ МУДРОСТІ” — У цих рубриках довідаєтеся про християнські традиції українського народу, про деякі маловідомі факти з життя видатних людей, які можуть стати прикладом для Вас. Переконайтесь, що Ваші предки були практикуючими християнами. Таку піктограму знайдете також біля віршів, оповідань, прислів’їв, що допоможуть поглибити знання з основ християнської етики.

“ВИКОНАЙ ВПРАВУ” — Пропонуємо Вам письмові завдання на морально-етичні теми, які треба виконати самостійно.

“ПОРАДИ НА ЩОДЕНЬ” — Поради, які прочитаєте в цій рубриці, допоможуть Вам стати кращими: мудрішими, добрішими та милосерднішими.

Успішного Вам навчального року!

Розділ І

НОВИЙ ЗАВІТ –
джерело
християнської
моралі

1. ЄВАНГЕЛІЄ — ДОБРА НОВИНА

ЄВАНГЕЛІЄ (від грец. *Ευαγγέλιον*) —
Добра Новина, Блага Вістка

Завдання 1.

- Друже, тобі щодня доводиться чути різні новини — як добрі, так і погані. Водночас ти є носієм таких новин.
- Пригадай найсвіжішу приємну новину, яку ти почув. Як ти зреагував на добру звістку?

Ознайомся з новими відомостями про окремі книги Нового Завіту. Запам'ятай їх.

Євангеліє.
Кінець XVI ст. Оправа

Ісус Христос дарував людству Добру Новину. До кожного з нас Він звертається через Євангеліє, яке входить до Біблії — найважливішої книги християнина, джерела його моралі. Нагадуємо: Біблія складається із двох частин — Старого та Нового Завіту.

Євангеліє (грец. *Ευαγγέλιον* — Добра Новина) — це перші книги Нового Завіту, його головна частина. У Біблії є чотири Євангелія, які розповідають про життя Ісуса Христа (від народження до вознесіння на небо), а також про Христові проповіді та чуда.

Євангелії записали четверо людей: Матвій, Марко, Лука, Іван. Їх називаємо євангелістами.

Завдання 2.

Прочитай коротенькі відомості з життя євангелістів. Розглянь ікони (зразки сакрального мистецтва), на яких зображені євангелісти.

СВЯТИЙ ЄВАНГЕЛІСТ МАТВІЙ — спершу був митарем (збирачем податків), а потім став апостолом Ісуса Христа.

Ангел (а інколи людина), зображений біля св. євангеліста Матвія, вказує на те, що в Євангелії описані події з людського життя Ісуса Христа на Землі.

Євангеліє від Матвія починається з розповіді про родовід Ісуса Христа.

СВЯТИЙ ЄВАНГЕЛІСТ МАРКО — нерозлучний супутник апостола Петра, його учень.

Біля св. євангеліста Марка зображений лев. Відомо, що лева вважають царем звірів у пустині. Ісус Христос, перед тим як розпочати проповідь, постив у пустині. У Євангелії від Марка Ісус Христос постає перед нами як Цар усього людства.

Св. євангеліст Марко починає свою благовість від прилюдного виступу Спасителя в Галілеї, описує страсті і воскресіння Господа Ісуса Христа.

СВЯТИЙ ЄВАНГЕЛІСТ ЛУКА — за фахом лікар. Був також добрим художником. За переданням, саме святий Лука написав першу ікону Богородиці. Водночас євангеліст Лука, супроводжуючи апостола Павла в подорожах, був його помічником і секретарем.

Євангеліє від Луки починається розповіддю про жертвоприношення у храмі. Біля св. євангеліста Луки зображений віл (телець), який символізує самопожертву Ісуса Христа.

СВЯТИЙ ЄВАНГЕЛІСТ ІВАН — апостол Ісуса Христа. Окрім Євангелія написав ще книгу пророцтв — Об'явлення (Одкровення), яка розповідає про остаточну перемогу в Ісусі Христі добра над злом.

Біля св. євангеліста Івана зображений орел. Таке зображення вказує на те, що св. євангеліст Іван не лише подав відомості про життя та науку Ісуса Христа, а й відобразив їх високий богословський зміст.

Завдання 3.

- Що зробили євангелісти для поширення Слова Божого?
- Уважно розглянь зображення євангелістів. Де доводилось тобі бачити схожі зображення євангелістів? Чи ти цікавився, хто їх автор?

Завдання 4.

Поєднай назви кожного з Євангелій зі скороченими позначеннями. Поясни, для чого цифри біля літер.

Євангеліє від Матвія	Мт.	Мт. 6, 3–4.
Євангеліє від Марка	Мк.	Мк. 2, 1–12.
Євангеліє від Луки	Лк.	Лк. 6, 37–38.
Євангеліє від Івана	Ів.	Ів. 15, 12–14.

Завдання 5.

Запам'ятай! Коли ми читаємо Євангеліє, тоді Бог промовляє до кожного з нас. Тому треба бути дуже уважним під час читання кожного уривка.

Благу Вістку, Добру Новину від Ісуса Христа може почути кожен. Для цього треба взяти до рук Євангеліє, читати його, обмірковувати прочитане, дотримуватись Божих настанов у житті.

Завдання 6.

Прочитай цікаву інформацію про культурно-історичну пам'ятку українського народу — Пересопницьке Євангеліє.

Український народ має багато давніх книг — безцінних історико-культурних пам'яток. Серед них мистецький шедевр — Пересопницьке Євангеліє. Воно було написане у XVI столітті в Пересопницькій монастирі. Архімандрит цього монастиря Григорій дуже любив книги. Тому доклав багато зусиль для того, щоб Пересопницьке Євангеліє було написане і гарно оформлене. Його сучасник згадує, що Григорій постійно звертався до Бога з таким проханням: “Господи, дозволь мені бачити кінець цієї справи”.

← Пересопницьке Євангеліє. 1556–1561.
Сторінка тексту

Пересопницьке Євангеліє написане зрозумілою для людей мовою, має багато цікавих заставок, прекрасних малюнків.

Сьогодні Україна пишається своїм Пересопницьким Євангелієм. Правда, ми маємо лише копію рукопису. Оригінал, на жаль, не зберігся.

Є добра традиція: коли новообраний Президент України виголошує клятву на вірність народові, то кладе праву руку саме на Пересопницьке Євангеліє.

До речі, не лише Пересопницьким Євангелієм може пишатись Україна. Виявляється, ще Анна — донька Ярослава Мудрого, яка стала французькою королевою, — взяла з собою у Францію Євангеліє. На тому Євангелії аж до 1793 року французькі королі промовляли клятву під час коронації.

Пересопницьке Євангеліє. 1556–1561. Мініатюра

Забудання 7.

Прочитай і довідайся про цікавинки з життя українського народу.

З давніх-давен українці з пошаною ставились до Святого Письма, зокрема до Євангелія. Було прийнято зберігати святі книги на почитті — видному та почесному місці хати.

На жаль, були часи (XX століття), коли радянська влада забороняла не лише читати Біблію, а й зберігати її вдома. Та українці вдавались до хитрощів: удень священні книги ховали, а коли смеркалось надворі, то діставали зі схованки і читали.

Дивний випадок трапився в одній поліській родині. Сім'я Пастушенків була дуже побожною. Звичайно, мала Біблію, читала її, черпала з неї мудрість Божу. Оскільки святу книгу не можна було тримати на видному місці, то ховали її у потаємній шухляді ослінчика. Господиня, виконуючи домашню роботу, завжди поралася біля ослона. Під час обшуку ніхто б і не здогадався, що в старому ослоні знаходиться Біблія.

Господиня постійно скаржилась на біль у ногах. Щоразу він ставав нестерпнішим, докучав не лише вдень, а й вночі. Навіть лікарі не могли зарадити хворій і зрозуміти причину болю.

Одного разу Борису (сину господині) приснився дивний сон: ангел уві сні сказав хлопчику, що не можна його мамі переховувати святу книгу в ослоні, який призначений для сидіння. Хлопчина прокинувся і все розповів мамі.

Уважно вислухавши Бориса, вона дістала Біблію з таємної схованки і без страху поклала її на стіл, що стояв у центрі світлиці.

Уяви собі, друже: з цього моменту в жінки перестали боліти ноги. І не боліли аж до глибокої старості. А свята книга знайшла собі почесне місце в кімнаті.

(З розповіді п. Бориса Пастушенка)

- Чи твоя сім'я дотримується традиції зберігати Біблію на почесному місці?

Завдання 8.

- ✓ Вивчи напам'ять імена чотирьох євангелістів, а також скорочений запис назви їхніх Євангелій.

2. Ісус Христос – Учитель

Учителю, знаємо, що ти щиросердний і не зважаєш ні на кого: бо не дивишся на обличчя людей, лише по правді наставляєш на путь Божу.*

(Мк. 12, 14)

Завдання 1.

Поміркуй над питаннями.

- Які свята ти знаєш, під час яких ми прославляємо Ісуса Христа (Його Різдво, Воскресіння, Вознесіння на небо та ін.)?
- Від кого тобі довелося вперше почути про Господа нашого Ісуса Христа?
- Як ти розумієш Господні слова: *“Де двоє або троє зібрані в ім'я моє, там Я серед них”* (Мт. 18, 20)?

Завдання 2.

Розглянь ікону, на якій зображений Ісус Христос. Дізнайся про неї більше.

* Ісус Христос не зважав на зовнішній вигляд людини, її соціальний стан. Для Господа важливим є те, як людина дотримується у житті Божих заповідей.

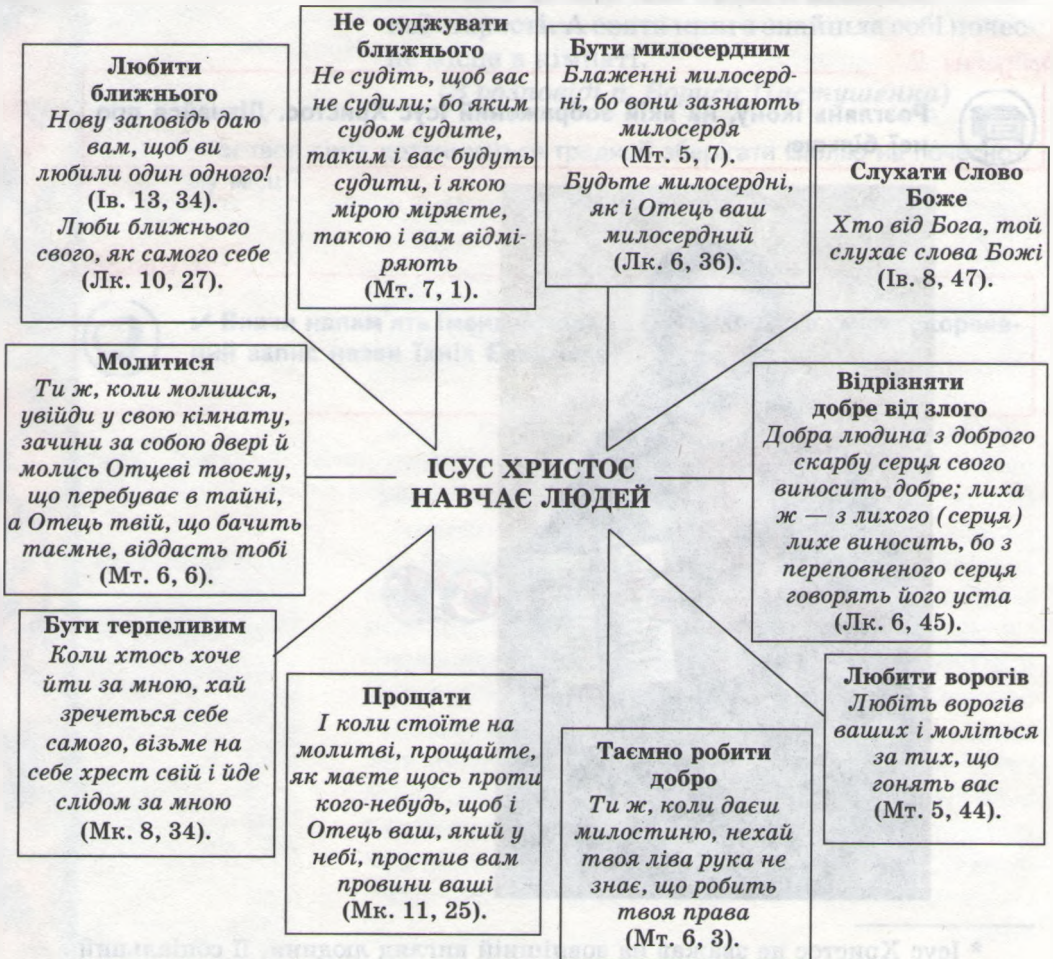
У сакральному (від лат. *sacrum* — священ-
на річ) мистецтві така ікона має назву “Ісус
Христос — Учитель”. На ній зображений Ісус
Христос з відкритою книгою у руці. На сторін-
ках розгорнутої книги найчастіше можна по-
бачити і прочитати біблійний вірш повчально-
го змісту.

• Чи доводилось тобі бачити таку ікону? Де вперше ти побачив
схоже зображення Ісуса Христа? Які ще зображення Ісуса Христа
ти бачив?

Завдання 3.

Уважно прочитай Христові повчання. Спробуй зрозуміти і пояс-
нити їх. Пригадай (на основі вивченого в 5 класі), чого ще на-
вчає Ісус Христос?

Завдання 4.

Запам'ятай! Ісус Христос є Учителем над усіма вчителями! Як колись Він навчав юдеїв, самарян, галілеян та ін., так і сьогодні Ісус Христос навчає нас. Він промовляє до кожного з нас через Євангеліє. Тому треба бути дуже уважним під час читання чи слухання Слова Божого, дотримуватись Христових настанов, щоб усі наші вчинки були на радість батькам, користь Україні та прославу Божу. Адже *“з того усі спізнають, що мої ви учні, коли любов взаємну будете мати”* (Ів. 13, 35).

Завдання 5.

Прочитай уривки з поетичних творів Тараса Шевченка. Поясни їх зміст. Чи перегукуються вони з настановами Ісуса Христа?

Молітесь Богові одному,
Молітесь правді на землі,
А більше на землі нікому
Не поклоніться.

Обніміте ж, брати мої,
Найменшого брата.

Свою Україну любіть,
Любіть її... Во время люте,
В останню тяжкую минуту
За неї Господа моліть.

Завдання 6.

Прочитай прислів'я. Поясни їх зміст.

Добрий приклад вартніший від повчань.
Учися! На старість буде, як знахідка.
Грамоти вчиться — завжди пригодиться.

Завдання 7.

✓ **Власноруч зроби листівку, напиши на ній один із повчальних висловів (життєвих порад — див. завдання 3) Ісуса Христа. Обміняйся листівкою зі своїм другом. Вивчи напам'ять добру пораду, дотримуйся її у житті.**

3. Ісус навчає притчами

Уста мої відкрию в притчах,
оповім тайни, сховані від початку світу.
(Мт. 13, 35)

Дорогий шестикласнику! У школі, вдома ти щоразу читаєш казки, оповідання, вірші. Серед них є, напевно, й твої улюблені.

Сьогодні ти дізнаєшся, що таке притча. Саме притчами промовляв Ісус Христос до людей ще дві тисячі років тому. Він продовжує це робити й сьогодні. Можливо, тобі доводилось уже чути Господні притчі в церкві або вдома. Люди завжди уважно слухали розповіді Ісуса Христа. Адже вони були цікавими та повчальними.

Тепер ти маєш змогу довідатись, що таке притча й які таємниці (дивись епіграф) заховані в ній.

Завдання 1.

Розглянь схему та дізнайся більше про притчу.

Притча —

це коротенька розповідь повчального змісту.

Дослідники Святого Письма називають притчі Ісуса Христа *“досконалими літературними творами надзвичайної краси”*.

У персонажах притчі читач може впізнати себе:

- власні риси характеру;
- схожий спосіб життя.

У притчах Ісус Христос

- говорив про Бога Отця;
- навчав людей моральних настанов (добру, справедливості, терпеливості);
- пояснював правду про Царство Небесне;
- об’явив себе Спасителем людей.

Завдання 2.

Уважно прочитай притчу про смоківницю та дай відповіді на питання.

І Він (Ісус Христос) розповів їм оцю притчу: “Один чоловік мав смоківницю, посажену в його винограднику. Прийшов він і почав плоди на ній шукати, та не знайшов.

Тоді він сказав до виноградаря: “Оце три роки, як я приходжу, шукаючи плоди на цій смоківниці, і не знаходжу. Зрубай її: навіщо землю займає?”

А той озвався до нього: “Пане, лиши її ще на цей рік: я обкопаю її та обкладу гноєм. Може, щось вродить на рік, а коли ні, то ти її зрубаєш”. (Лк. 13, 6–9)*

Смоківниця — це довголітнє дерево, яке росте понад три тисячі років. Смоківниця досягає двадцяти і більше метрів висоти. Хоч не цвіте, зате дає смачні плоди. Смоківниця має лікувальні властивості (про це ти прочитаєш ще в Старому Завіті — дивись, наприклад, Іс. 38, 21; II Цар. 20, 7). Її ще називають фіговим деревом або інжиром.

- Яку людину представляє смоківниця в притчі?
- Як ти гадаєш, чи мав рацію виноградар у тому, щоб залишити смоківницю на наступний рік?
- Чи вчинив би ти так само?

Завдання 3.

Запам'ятай мораль притчі.

У цій притчі грішна людина уподібнюється до неплодної смоківниці. Як неплодне дерево не приносить плоду, так само і грішна людина не чинить нічого доброго. Виноградар проявляє витримку: сподівається, що смоківниця дасть плоди наступного року. Так само Господь проявляє терпеливість до грішної людини, сподіваючись, що вона покається і зміниться: житиме за Божими заповідями. Плодами людини є щоденні добрі вчинки.

* У підручнику використані тексти притч та біблійні вірші зі Святого Письма у перекладі І.Хоменка.

Завдання 4.

Довідайся, яким терпеливим у перевихованні своїх учнів був Антон Макаренко — відомий український педагог XX століття. Дай відповіді на питання, подані нижче.

Особливістю педагогічної роботи Антона Макаренка було те, що він навчав і виховував дітей, які відбували термін перевиховання у трудовій колонії. Нелегко було виховувати малих правопорушників. Однак Антон Макаренко знайшов підхід до таких учнів.

Зазвичай, якщо дитина вчинить якусь шкоду, її одразу карають чи вдома, чи навіть у школі.

Антон Макаренко робив інакше. Якщо його вихованець провинився, то педагог не поспішав карати його. Навпаки, прохав підійти до нього пізніше (увечері або наступного дня). Правопорушник мав достатньо часу, щоб порозмірковувати над скоєним, заспокоїтись, “охолонути”. Тому в розмові з учителем (якщо був дійсно винен) правопорушник просив вибачення.

Вихованці трудової колонії дуже любили Антона Макаренка за його вимогливість, справедливість і терпеливість.

- Що здивувало тебе в педагогічній роботі Антона Макаренка?
- Як ти вважаєш, чи правильно він чинив із малими правопорушниками?
- Який висновок ти зробиш для себе?

Завдання 5.

- ✓ Запам'ятай відомості про притчу.
- ✓ Не уподібнюйся неплідній смоківниці: збагачуй прожиті дні добрими вчинками.

4. СЕНС ЛЮДСЬКОГО ЖИТТЯ І ЗАСОБИ ЇГО РЕАЛІЗАЦІЇ

*Господи, додай мені літа до літа, щоб
я честю й добром виправдав життя своє.*

(Володимир Мономах)

Завдання 1.

Прочитай про випадок, який трапився в одному із закарпатських сіл. Дай відповіді на питання, подані нижче.

В одній сільській сім'ї трапилась біда: несподівано для батьків почав згасати на очах їхній син Олександр. Лікарі, які оглянули хлопця, поставили невтішний діагноз — цироз печінки. У місцевій лікарні, на жаль, нічим не могли зарадити біді. Батьки Олександра звернулись за допомогою в Інститут хірургії та трансплантології імені О.Шалімова, що знаходиться в Києві. Їм сказали, що єдиний шанс врятувати хлопця — це пересадка (трансплантація) печінки. На жаль, лабораторне обстеження печінки батьків не дало змоги їм стати донорами* для сина. Єдиний, хто б міг допомогти, — це двоюрідний брат Юрко. Хлопчина погодився, хоча в селі його відмовляли від такого ризикованого кроку. Адже ніхто не давав гарантії, що операція не зашкодить здоров'ю юнаків.

Операція тривала вісімнадцять (!) годин. На щастя, ніяких ускладнень не було. Нині юнаки живуть повноцінним життям. Несподівана біда ще більше поріднила дві сім'ї.

Юрко не хизується своїм вчинком. “Я не герой, — каже він, — і вчинив так не задля слави. Але як би я жив далі з думкою про те, що міг урятувати брата, але не зробив цього”.
(З газети)

* Донор (від лат. *dono* — дарую) — так називають людину, яка дає хворому свою кров для переливання або орган для пересадки (трансплантації).

- Чи ризикованою для життя Юрка була його допомога братові?
- Як ти гадаєш, чи легко було наважитись хлопчині на такий крок?
- Дай оцінку таким словам Юрка: *“Я не герой. І вчинив так не задля слави”*.
- Наведи приклади зі схожих життєвих ситуацій (випадки з життя родини, знайомих).
- Чого вчать тебе схожі випадки з життя (крилатий вислів українського письменника *Леся Мартовича “Не для слави — для людей”*)?

Сенс людського життя — це мета, задля досягнення якої живе людина. Сенс людського життя реалізовується у щоденних вчинках.

Сенс життя української дитини — це жити на радість батькам, на користь Вітчизні та славу Богу.

Завдання 2

Уважно прочитай євангельську притчу та дай відповіді на питання.

ПРИТЧА ПРО БАГАЧА

І промовив до них: “Глядіть і бережіть-ся всякої зажерливості, бо не від надміру того, що хто має, залежить його життя”.

І Він розповів їм цю притчу: “В одного багача земля вродила гарно. І почав він міркувати, кажучи сам до себе: “Що мені робити? Не маю де звести врожай мій!” І каже: “Ось що я зроблю: розберу мої стодоли, більші побудую і зберу туди все збіжжя і весь мій достаток. Та скажу душі своїй: “Душе моя! Маєш добра багато в запасі на багато років! Спочивай собі, їж, пий і веселися!” А Бог сказав до нього: “Безумний! Цієї ж ночі душу твою заберуть у тебе, а те, що ти зібрав, кому воно буде?”

Отак воно з тим, хто збирає для себе, замість багатіти в Бога. (Лк. 12, 15–21)

• Прочитай ще раз перше речення. Охарактеризуй людину, яку, на твій погляд, можна назвати зажерливою. Скористайся підказкою (*зажерливий — жадібний, користолюбний, нестримний у своїх бажаннях; той, який не знає міри у своїх грошових достатках*).

- Яку відповідь багач отримав від Бога?
- У чому помилка багача?
- Як ти розумієш євангельський вислів *багатіти в Бога*?
- Як ти гадаєш, чи доречним, правильним є міркування багача, мовляв, “*маєш добра багато в запасі на багато років*”? Чи можна так говорити? Адже не знає людина, що чекає її завтра.
- Від чого притча застерігає людину?

Забання 3.

Запам'ятай мораль притчі.

Сенс людського життя вповні реалізовується у безкорисливій любові до Бога, ближнього та Батьківщини. Звичайно, кожен дбає про власний добробут. Та це не повинно виявлятися у захланності. Ісус Христос допомагав людям (навчав, зілював), не вимагав при цьому ніякої плати від них. Навчав цього апостолів. І нас навчає ділитися Божими дарами зі своїми ближніми. Адже все добро, що ми маємо, — від Бога.

Забання 4.

Ознайомся з промовистим фактом з життєпису Євпраксії — київської княгині кін. XI—поч. XII ст. Поміркуй над питаннями, поданими нижче.

Княгиня Євпраксія мала талант та вміння виліковувати людей від різних недуг. Вона багато часу досліджувала цілющі властивості рослин, а згодом виготовляла з них різні ліки. Княгиня лікувала хворих як травами, так і добрими словами. Нікому не відмовляла в допомозі.

Останні роки свого життя Євпраксія присвятила Богу: вона стала черницею. Княгиня прожила коротке (38 років), але багате на добродієння життя.

На жаль, збереглась лише частина цінних рукописів Євпраксії. Мабуть, багато загубилось упродовж століть. Для кожного з нас життя Євпраксії може бути прикладом для наслідування: в умінні збагачувати прожиті дні добрими вчинками.

- Яким чином реалізувала свої уміння та знання княгиня Євпраксія?
- Які висновки ти можеш зробити, прочитавши розповідь про княгиню Євпраксію?
- Прочитай епіграф до уроку. Чи молитовні слова Володимира Мономаха — брата Євпраксії — можуть стати твоїм життєвим кредо?

Завдання 5.

Прочитай прислів'я. Поясни їх зміст.

Не дивись на людину, а на її діло.
Людину красять не слова, а діла.
Треба жити не показом, а працею.

Завдання 6.

✓ Духовно збагати своє життя сьогодні: здійсни добрий вчинок для близької людини.

5. Правильна основа життя

Творімо святині у власних душах.

(Роман Іваничук)

Завдання 1.

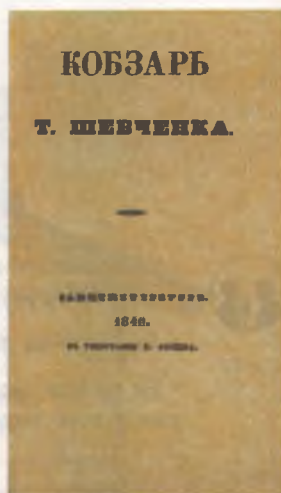

Прочитай розповідь про родину Симиренків. Дай відповіді на питання, подані нижче.

У XIX–на поч. XX століття про родину Симиренків знали не лише в Україні, а в цілій Європі. Їхні великі цукрові заводи, крамниці, садівничі станції давали великі прибутки. На підприємствах Симиренків часто можна було побачити французів, англійців, поляків. Однак брати Симиренки не хизувалися цим. Навпаки, вони докладали чимало зусиль, аби українцям жилося краще.

Так, у голодному (неврожайному) 1830 році Симиренки спасли тисячі людських життів. Усім, хто приходив до них, вони безкоштовно видавали харчі з власних комор. А згодом почали відкривати школи, лікарні та аптеки для незаможних людей. Усі були вдячні Симиренкам.

Їх благочинством захоплювався навіть Тарас Шевченко. До речі, саме за кошти родини Симиренків письменник видав “Кобзаря”.

Титульна сторінка першого видання “Кобзаря” Т. Шевченка, видана 1840 р. за кошти родини Симиренків

- На твою думку, чому Симиренки так щиро допомагали людям? Адже вони могли б витрачати кошти тільки на власні потреби.
- Як ти гадаєш, на яких підвалинах будувалось життя родини Симиренків?
- Які висновки ти можеш зробити, прочитавши розповідь про родину Симиренків?

Завдання 2.

Уважно прочитай євангельську притчу та дай відповіді на питання.

ПРИТЧА ПРО ДІМ НА СКЕЛІ

Кожний, хто слухає ці мої слова й виконує їх, подібний до розумного чоловіка, який збудував свій дім на скелі. Полилася злива, розлились потоки, подули вітри й натиснули на той дім, та він не повалився, бо був збудований на скелі.

А кожний, хто слухає ці мої слова й не виконує їх, подібний до необачного чоловіка, який збудував свій дім на піску. Полилася злива, розіллялися ріки, подули вітри й ударили на той дім, і він повалився, і руїна його була велика. (Мт. 7, 24–27)

- Коли в житті ми схожі на розумного чоловіка, а коли — на необачного? Обґрунтуй думку конкретними прикладами.
- Яка етична вартість притчі?
- Як ти вважаєш, що повинно бути основою, образно кажучи, фундаментом людського життя? Чому?

Завдання 3.

Запам'ятай мораль притчі.

У притчі *фундамент будинку* — це Божі чесноти (віра, надія, любов), дотримання людиною Божих заповідей. *Будинок* — це добрі вчинки, які здійснює людина. *Зливи, вітри* — це різні спокуси, життєві негаразди. Тільки та людина, яка будує своє життя на Божих заповідях та християнській моралі, гідно проживе його. Ніщо не в силі зруйнувати людське життя.

В іншому випадку (*дім на піску*) результати невтішні: життя без чеснот, без дотримання Божих заповідей — беззмистовне (приводить до загибелі душі).

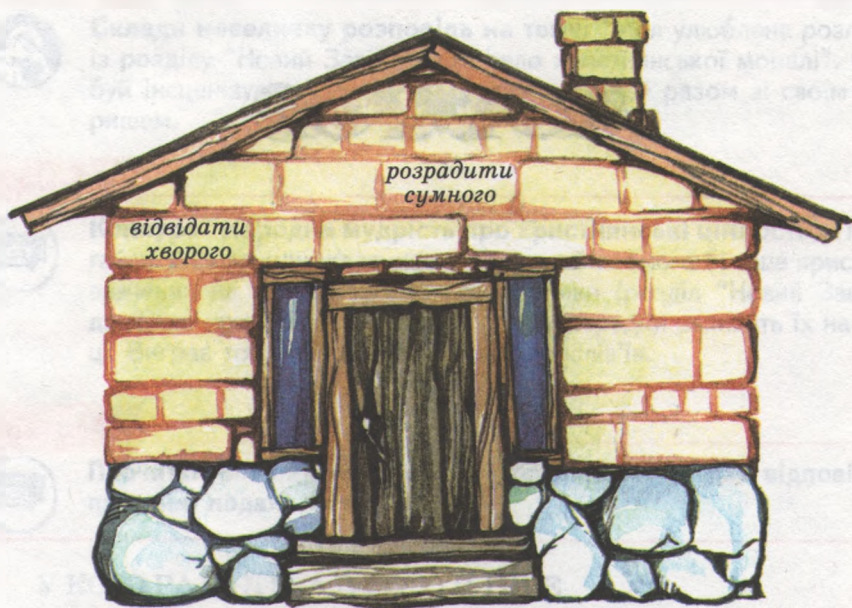

Основа життя — це те, на чому будується життя, без чого воно немислиме, залишається беззмистовним.

Завдання 4.

За поданим зразком намалюй будинок. На цеглинках напиши свої добрі вчинки, які є основою твого життя сьогодні.

Апостол Яків у соборному посланні писав: “Віра без діл мертва” (Як. 2, 20). Поміркуй, якими добрими вчинками ти можеш підтвердити свою віру.

Завдання 5.

Прочитай прислів'я. Поясни їх зміст.

Зруйнувати — просто, збудувати — млосно.
Без труда не чекай добра.
Про добре діло говори сміло.

Завдання 6.

✓ Поглянь на малюнок (будинок з добрими вчинками). Поміркуй, який вчинок ти зміг би виконати сьогодні. Прояви милосердя до близької людини: здійсни цей добрий вчинок.

6. Узагальнення

*Господь багатий нас благословив
Дарами, що нікому не відняти:
Любов і творчість, туга і порив,
Відвага і вогонь самопосвяти.*

(Олег Ольжич)

Завдання 1.

Конкурс малюнка. Намалуй епізод із будь-якої розповіді, яка найбільше тобі запам'яталась (розділ “Новий Завіт — джерело християнської моралі”). Розкажи про зміст малюнка та вмотивуй вибір його тематики. Розглянь малюнок свого однокласника. Постав йому питання щодо змісту малюнка.

Завдання 2.

Склади невеличку розповідь на тему: “Моя улюблена розповідь із розділу “Новий Завіт — джерело християнської моралі”. Спробуй інсценізувати окремі епізоди розповідей разом зі своїм товаришем.

Завдання 3.

Конкурс “Народна мудрість про християнські цінності”. Позмагайся зі своїм однокласником. Пригадай якомога більше прислів'їв, вивчених на уроках християнської етики (розділ “Новий Завіт — джерело християнської моралі”). Навипередки запиши їх на дошці. Виграє той, хто запише більше прислів'їв.

Завдання 4.

Прочитай оповідання Василя Сухомлинського. Дай відповіді на питання, подані нижче.

У КОГО РАДІСТЬ, А В КОГО Й ГОРЕ

П'ятикласники зібрались їхати на екскурсію до Канева. Раділи діти: багато побачать нового, цікавого. Побувають на могилі Тараса Григоровича Шевченка.

Збиралася їхати й Галя. Та ось в неї тяжко захворіла мама. Приходить Галя до школи заплакана.

— Чого це ти така сумна? — питають товариші.

— Мама дуже хвора. Не поїду я на екскурсію.

Тяжко стало на душі в дітей. Як же можна радіти, веселитися, коли в товариша горе?

І вирішили діти: почекаємо, поки в Галі одужає мама, тоді й поїдемо на екскурсію.

Минуло три тижні. Галина мама одужала — і весь клас поїхав на екскурсію. Поїхала й Галя.

Коли в тебе радість, у другої людини може бути горе.

Розуміти чуже горе — велика людська краса.

- Чому на душі школярів стало тяжко?
- Яким чином однокласники допомогли Галі?
- Чи доводилось тобі бути у схожій ситуації? Яким був вихід зі складеної ситуації?
- Як ти розумієш такі слова Василя Сухомлинського: *“Коли в тебе радість, у другої людини може бути горе. Розуміти чуже горе — велика людська краса”*? Чи погоджуєшся ти з такою думкою?
- Яка основна думка оповідання?
- Які висновки ти можеш зробити, прочитавши оповідання?

Завдання 5.

Питання-відповідь. Заздалегідь підготуй питання на християнсько-етичну тематику. Задай їх вчителю та отримай відповіді.

Завдання 6.

- ✓ Прочитай епіграф до уроку та поясни його зміст.
- ✓ Збагати сьогоднішній день добром: допоможи людині похилого віку.

Розділ II

СЛОВО БОЖЕ
ВИХОВУЄ НАС

7. Вибір цінностей

Хто може зватись іменем “людина”?

Хто ламаного не варт гроша?

У кого тлінне — то мета єдина?

У кого щедрістю аж світиться душа?

(Оксана Тебешевська)

Завдання 1.

Прочитай дві замітки. Вислови свої міркування щодо написаного. Дай відповіді на питання. Обґрунтуй власну думку конкретними прикладами.

Чи правильно це?

У давніх спартанців був такий звичай. Коли в сім'ї народжувалась дитина, то передусім звертали увагу на стан її здоров'я. Найбільше не щастило хворій дитині. Її виносили з дому і кидали в провалля. “Таланило” дитині тоді, коли її залишали в хащах, хтось міг її підібрати й опікуватись нею.

?

Яка ціна людського життя у Бога?

Людське життя безцінне. Воно — великий Божий дар. Господь настільки цінує життя людини, що на його сторожі ставить заповідь: “Не убий”.

Кожна людина зобов'язана цінувати як власне життя, так і життя свого ближнього.

Жити потрібно гідно: дотримуватись Божих заповідей.

- Що таке цінності?
- На твою думку, для Бога важливішим є матеріальний достаток людини, її професія, посада чи вчинки, які вона здійснює, душа людини, її почуття?
- Вибираючи товариша, на що ти передусім звертаєш увагу — на його достаток, гроші чи на морально-етичні риси характеру — доброту, ставлення до інших людей, його справедливість? Чим зумовлений твій вибір?
- Чи має певну вартість, якусь ціну людське життя? Чи можна його купити, продати?
- Чи схожі випадки, які були у давній Греції, трапляються сьогодні? Які ти можеш навести приклади? Пригадай свіжі матеріали із засобів масової інформації.
- Чи є якісь речі в житті, що не мають ціни, — їх не можна ані купити, ані продати? Які саме?

Цінності — те, що має духовну або матеріальну вартість для людини.

Забуття 2.

Уважно прочитай євангельську притчу та дай відповіді на питання.

ПРИТЧА ПРО СКАРБ І ПЕРЛИНУ

Царство Небесне подібне до скарбу, захованого в полі, що його чоловік, знайшовши, ховає і, радіючи з того, іде й продає все, що має, а купує те поле. Подібне ще Царство Небесне до купця, що шукає добрих перлин. Знайшовши одну дорогоцінну перлину, іде, продає все, що має, і купує її. (Мт. 13, 44–46)

Скарб —

1. Коштовності, гроші, цінні речі.
2. Духовні цінності.
3. *Переносно:* хтось (щось) надзвичайної цінності, з винятковими якостями.

Перлина —

1. Зерно дорогоцінної перламутрової речовини білого або рожевого кольору, яке добувається з черепашок деяких молюсків.
2. *Переносно:* щось особливо цінне, чисте, витончене, красиве.

- Із чим порівнюється Царство Небесне в притчі?
- Що зробив чоловік, коли знайшов у полі скарб?
- Що зробив купець, коли знайшов дорогоцінну перлину?
- Чим схожі між собою два персонажі притчі — чоловік, що працював на полі, і купець?
- Чому Господь порівнює Царство Боже зі скарбом та купцем, який шукав перлини?
- У чому ти повинен бути схожим на персонажів притчі?
- Яка етична вартість притчі?

Завдання 3.

Запам'ятай мораль притчі.

Цією притчею Ісус Христос учить людей вміти вибирати в житті найголовніше. Це вічне життя з Богом, яке є найбільшою духовною цінністю. Воно має перевагу над тимчасовим, короткочасним. Недаремно Господь наголошує: *“Не збирайте собі скарбів на землі, де міль і хробацтво нівечить, і де підкопуються злодії і викрадають. Збирайте собі скарби на небі, де ні міль, ані хробацтво не нівечить і де злодії не пробивають стін і не викрадають. Бо де твій скарб, там буде і твоє серце!* (Мт. 6, 19–21)

Завдання 4.

Виконай вправу. За поданим зразком запиши в ліву колонку таблички духовні цінності, а в праву — матеріальні*.

Духовні цінності	Матеріальні цінності
Милосердя	Гроші

Цінності: патріотизм, квітка, музичний центр, любов до Бога, рідна домівка, доброта, справедливість, коштовний камінь, золотий перстень, опіка над молодшими, допомога старшим, євро, долар, вдячність.

Завдання 5.

Прочитай прислів'я. Поясни їх зміст.

Не все те золото, що блищить.
Шкода краси, де розуму немає.
Роби добро — і добре тобі буде.

* Підказка — **матеріальні цінності** — конкретні предмети, які бачимо, до яких можна доторкнутися (скажімо, гроші); **духовні** — ті цінності, які стосуються поведінки людини, її почуттів, розуму, їх відчуваємо, але не бачимо, не можемо їх торкнутись (наприклад, любов). Вони проявляються у вчинках людини.

Прочитай про дивний випадок, який трапився з відомим українським письменником Григорієм Квіткою-Основ'яненком у дитинстві.

Майбутній письменник виростав у християнській родині, мав добре виховання. Ним опікувала не лише мама, а й няня. І от стався прикрий випадок: няня зірвала хлопчику з очної повіки ячмінь, який заважав йому дивитися. Наслідки були жахливі: дитина захворіла й осліпла. Горю матері не було меж. Вона не могла зарадити біді, єдине, що робила постійно, — молилась Богу за оздоровлення улюбленого сина, ходила на прощі. Диво сталося. На шостому році життя Григорій Квітка-Основ'яненко прозрів за таких обставин: він поїхав з мамою в містечко Куряж помолитися перед відомою на всю Слобожанщину чудотворною іконою Озерянської Богоматері. Хлопчик часто бував у Курязькій церкві. Він захоплювався співом хору та дзюрчанням маленького струмка, який протікав у кам'яному жолобі попід самим вівтарем Божого храму. Одного разу, коли Григорій був присутній на Богослужінні в церкві, сталося несподіване: раптово він відчув, що з його очей поступово спадає полуда. Спочатку замиготіли мінливі зеленувато-бурі плями, потім пішли кругами рожеві і жовтаві хвилі, і нараз у голубому тумані загойдалися людські постаті й ошатне вбрання церкви. Туман поволі розвіявся, погляд ковзнув по оздобленій золотом іконі, з якої щиро дивились добрі очі. Грицеві стало моторошно: а раптом це видиво зникне і знову все поглине темрява?

Він боязко сіпнув матір за рукав і прошепотів:

- Мамо, хто це?
- Де, сину? Про кого ти?

Чудотворна ікона
Озерянської Богоматері

— Хто це, хто це? — залепетав хлопчик, показуючи рукою на ікону.

— Синку, невже ти бачиш? — здивовано вигукнула мама.

Люди в храмі озирнулись на зойк дивної жінки.

Цей випадок вплинув на спосіб життя Григорія Квітки-Основ'яненка. Письменник став ревним християнином, допомагав нужденним, особливо селянам: захистив кріпака від катувань поміщика, оплатив навчання в Академії мистецтв здібного юнака з бідної селянської родини.

Звичайно, всі були вдячні йому і молилися за його здоров'я. Більшої подяки, як молитва, письменнику не потрібно було.

- Що тебе здивувало в розповіді про Григорія Квітку-Основ'яненка?
- Якщо б його мама та, зрештою, і сам Григорій не вірили в оздоровлення, Божу допомогу, то чи прозрів би хлопчик?
- Як цей випадок вплинув на подальше життя письменника?
- Які цінності були найважливішими для Григорія Квітки-Основ'яненка?
- Чи може цей випадок бути прикладом для кожного з нас?

Завдання 7.

- ✓ Підготуй розповідь про духовні цінності у твоїй родині — взаємоповагу, любов дітей до батьків, любов до Бога, взаємодопомогу, пошану до старших людей тощо. На прикладі яких вчинків вони проявляються? Поділись власними міркуваннями з батьками.

8. СЛУХАТИ І ПРИЙМАТИ СЛОВО ПРАВДИ

*Мені ж, о Господи, подай
Любити правду на землі.*

(Тарас Шевченко)

Завдання 1.

Поміркуй. Дай відповіді на питання. Обґрунтуй свою думку конкретними прикладами.

- Що означає бути правдивим?
- Яка негативна риса людини протиставляється правдивості, чесності?
- Пригадай формулювання заповіді, яку Господь поставив на сторожі правди.

Прочитай невеличку розповідь. Вислови свої міркування щодо прочитаного.

В одному селі жінка звела наклеп на старенького сусіда. Її обмова настільки вплинула на нього, що він важко захворів і лежав при смерті.

Жінку замучила совість. Вона прийшла до хворого просити пробачення. Немічний вислухав її і сказав: “Візьми, будь ласка, подушку з-під моєї голови. Вийди на дорогу і висип з неї пір’я”. Жінка поквапилась виконати прохання. Опісля повернулась знову до сусіда сказати, що зробила все так, як він просив. “А тепер іди і вибери пір’я назад”, — промовив хворий. Жінка з подивом вигукнула: “Це неможливо зробити!” Тоді з умираючих вуст вона почула: “Це правда, що розвіяне вітром пір’я неможливо позбирати. Так само важко щось зробити для того, щоб ти повернула моє добре ім’я. Однак пробачаю тобі. Не легковаж ніколи словами...” (З розповіді святих отців)

- Як брехня вплинула на старенького сусіда?
- Чи могла жінка щось змінити в цій ситуації?
- Наведи схожий приклад (із засобів масової інформації) і дай йому морально-етичну оцінку.
- Як ти розумієш вислів *слухати і приймати слово правди*?
- Як ти вважаєш, бувають випадки, коли правду не варто говорити?
- Поясни, як ти розумієш слова Тараса Шевченка (дивись епіграф до уроку).

Правда — те, що відповідає дійсності, що не є брехнею. Синонімом до слова *правда* є слово *істина*. Однак вона є, так би мовити, вищим щаблем правди — тим, що не підлягає сумніву; це Божа правда.

Правдомовність — людська риса, суть якої полягає в тому, щоб говорити правду, не обманювати ближніх.

Забання 2.

Уважно прочитай євангельську притчу та дай відповіді на питання.

ПРИТЧА ПРО СІЯЧА

Вийшов сіяч сіяти своє зерно. І як він сіяв, одне впало край дороги й було потоптане, і птахи небесні його видзьобали.

Друге упало на камінь і, зійшовши, висохло, бо вологи не мало.

Інше впало між тернину, і тернина, вигнавшись з ним вкупі, його заглушила. Врешті, інше впало на добру землю і, зійшовши, сторицею вродило. Кажучи це, Ісус голосно мовив: “Хто має вуха, щоб слухати, — нехай слухає”.

Учні Його спитали, що б вона могла значити, оця притча. Він сказав їм: “Вам дано пізнати тайни Божого Царства; іншим же в притчах, — щоб вони, дивлячись, не бачили, і слухаючи, не розуміли.

Ось що значить оця притча: зерно — це Слово Боже.

Тії, що край дороги, — це ті, що слухають, та потім приходить диявол і вириває геть з їхнього серця Слово, щоб вони не увірували та й не спаслися.

Ті ж, що на камені, — це ті, що, почувши, з радістю приймають Слово, але не маючи коріння, вірують дочасу й під час спокуси відпадають.

А те, що впало між тернину, — це ті, що, вислухавши, ідуть, та клопоти, багатства і життєві розкоші їх душать, і вони не дають плода.

Нарешті, те, що на землі добрій, — це ті, що, чувши Слово серцем щирим, добрим, його держать і дають плід у терпінні”.

(Лк. 8, 5–15)

- Чи завжди насіння падає лише на добру землю?
- Чи проростає те насіння, яке падає поза межами доброї землі?
- На якому ґрунті насіння дає найкращі плоди? Чому?
- Хто засіває Слово Боже?
- Як Ісус Христос пояснює мораль цієї притчі? Відповідь знайди в тексті притчі.
- Чи актуальними є зміст і мораль притчі сьогодні? Чому?
- Наведи конкретні приклади із сучасного життя, коли людське серце є:

- 1) кам'яним;
- 2) заклопотаним багатством і розкошами;
- 3) позбавленим бути добрим;
- 4) добрим і щирим.

- У яких життєвих ситуаціях ти нагадуєш ті місцини, на які впало насіння — Слово Боже:

- 1) кам'янистий ґрунт, на який впало насіння;
- 2) заросла терням земля, на яку впало насіння;
- 3) твердий ґрунт дороги, де птахи повидзьобували;
- 4) родючий ґрунт, на якому проросло насіння і дало плід?

- Яка етична вартість притчі?

Завдання 3.

Запам'ятай мораль притчі.

У цій притчі *Сіях* — це Господь, *насіння* — Слово Боже, а *різні ґрунти* — це людські серця. Людина по-різному може сприймати Слово Боже, Його Правду, залежно від того, яке в неї серце. У притчі Ісус Христос розповідає про різних людей. Він образно порівнює їхні серця з кам'янистим ґрунтом; землею, покритою терням; твердим ґрунтом дороги; врешті — з доброю землею. Господь наголошує, що лише те насіння, яке впало на добрий ґрунт, дало добрі плоди. Тому людина, яка має чисте серце, добрі думки та наміри, не тільки слухає Слово Боже, приймає Його правду, а й дотримується Божих настанов. Такі люди дбають не лише за себе, а й за ближнього. Вони прагнуть, щоб й інші знали Правду, ділилися Нєю та поширювали її між людьми.

Завдання 4.

Прочитай прислів'я. Поясни їх зміст.

Добре діло — правду говорити сміло.
Краще правда в болоті, як неправда в золоті.
Правда ясніша від сонця, та й її зі свічкою шукають.
Щира правда всюди куток знайде.

Завдання 5.

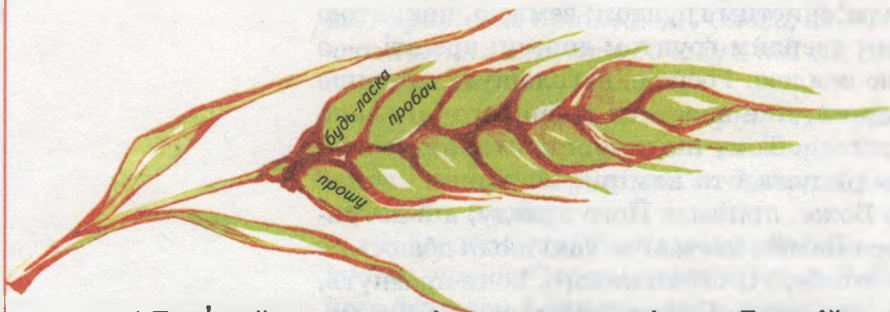
Уважно розглянь малюнки. Перекажи зміст притчі, зберігаючи послідовність.

Завдання 6.

✓ Намалюй колосок пшениці за поданим зразком. Напиши на зернинах, які добрі слова найчастіше ти говориш своєму близькому.

✓ Пам'ятай, що кожен із нас також є сіячем. Тож сіймо добре, вічне, мудре.

9. Гордість та смирення

Я лагідний і сумирний серцем.

(Мт. 11, 29)

Завдання 1.

Поміркуй. Дай відповіді на питання, обґрунтовуючи свою думку конкретними прикладами.

- Що таке гордість? Яких людей ти можеш назвати гордими?
- А що таке смирення, іншими словами, покора?
- Які люди тобі більше до вподоби — горді чи покірні? Чому?

Гордою* називають ту людину, яка зневажливо ставиться до інших, є зарозумілою.

Смиренною можна назвати ту людину, яка усвідомлює свою недосконалість, слабкість і завжди готова з *радістю* прислухатись до порад та настанов інших людей, а також завжди готова з *радістю* слухатись Бога. Інколи смиренність називають ще “покірною мудрістю”.

Завдання 2.

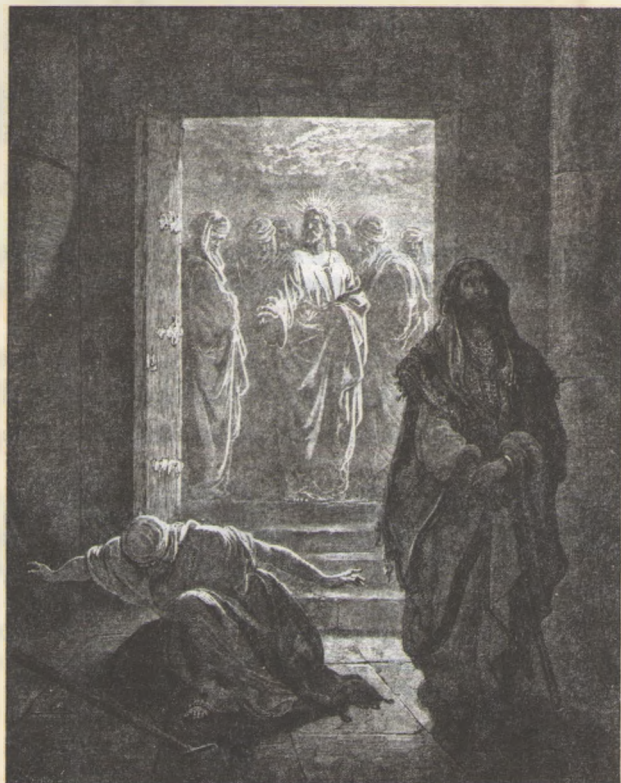
Уважно прочитай євангельську притчу та дай відповіді на питання.

ПРИТЧА ПРО МИТАРЯ І ФАРИСЕЯ

Два чоловіки зайшли в храм помолитись: один був фарисей, а другий — митар. Фарисей, ставши, молився так у собі: “Боже, дякую Тобі, що я не такий, як інші люди — грабіжники, неправедні, перелюбці, або як оцей митар. Пощу двічі на тиждень, з усіх моїх прибутків даю десятину”.

А митар, ставши здалека, не смів і очей звести до неба, тільки бив себе в груди, кажучи: “Боже, змилуйся надо мною грішним!”

* До речі, в побутовому мовленні слово *гордитися* має ще інше значення — позитивне — це відчувати радість, задоволення від успіхів, досягнень тощо; пишатися кимось або чимось. Наприклад, горджуся, що я — українець.

Гюстав Доре*.
Фарисей і митар

Кажу вам: цей (митар) повернувся виправданий до свого дому, а не той (фарисей). Кожний, хто виноситься, буде принижений, а хто принижується, — вивищений.
(Лк. 18, 10–14)

Митарі (митники) — люди, які в часи Ісуса Христа збирали податок для римського уряду.

Фарисеї — це вчителі юдейського Закону. Фарисеї прикріпляли до чола та до руки невеличкі коробочки, в яких містилися окремі висловлювання із Закону.

Господь критикував їх за те, що вони видавали себе кращими, ніж були насправді: *“Горе вам, книжники й фарисеї, лицеміри, що даєте десятину з м’яти, кропу і кмину, а занедбуєте, що найважливіше в законі: справедливість, милосердя і віру”* (Мт. 23; 23).

(Прочитай про фарисеїв ще додатково — Мт. 9, 10–13; Лк. 7, 36; 11, 37; 14, 1).

Переносно: нині фарисеями називають лицемірних людей, які вдають із себе праведників.

* Гюстав Доре — французький гравер, найвеличніший ілюстратор та живописець XIX століття.

- Уважно прочитай молитву фарисея. Як характеризують митаря слова притчі: “А митар, ставши здалека, не смів і очей звести до неба”?
- Яке з тлумачень, поданих у морально-етичному словнику, можна віднести до характеристики фарисея? Відповідь підтверди цитатою з притчі.
- У чому виявилась смиренність митаря? Пригадай, чого просить він у Бога.
- Яка етична вартість притчі?
- Друже, як ти гадаєш, які риси характеру тобі треба плекати й виховувати в собі? А від яких слід відмовитися?

Завдання 3.

Запам'ятай мораль притчі.

У притчі *фарисей* нагадує гордих, самолюбних людей, які в своєму ближньому бачать лише погані риси. Натомість про себе говорять тільки добре.

Митар — це приклад покірних перед Богом людей, які визнають свої помилки та гріхи. Господь виправдовує митаря з його смиренності, а не фарисея з його гординею.

Кожен із нас у різних життєвих ситуаціях може нагадувати то митаря, то фарисея. “*Не судить, щоб вас не судили*” (Мт. 7, 1), — так написано в Євангелії. Переборювати надмірну гординю людина повинна насамперед у собі, вже потім радити це зробити ближньому: “*Чого ти дивишся на скалку в оці брата твого? Колоди ж у власнім оці ти недобачаєш?*” (Мт. 7, 3)

Завдання 4.

Прочитай прислів'я. Які негативні риси людей висміяні в них? Про кого — митаря чи фарисея — можна сказати таким чином?

Слова ласкаві, та думки лукаві.

Говорить, як лисиця, а за пазухою камінь держить.

Говорить праворуч, дивиться ліворуч.

Не хвали сам себе — нехай люди похвалять тебе.

Чужі гріхи перед очима, а свої — за плечима.

Прочитай вірш Івана Франка.

ПРИТЧА ПРО ПОКОРУ

Два їздці були раз: митар
І вельможний фарисей;
До мети взялися бігти.
Хто допаде? Той чи сей?

Ся мета — життя у небі,
Щоб до неї дочвалать,
Фарисей запряг два коні:
“Чеснота” одного звать,

Піст, молитва, дари вбогим.
Хто був другий кінь? А ба!
Гордість, злобная обмова
І гідка самохвальба.

Шарпнули оті два коні:
Сей сюди, а той он там,
Розірвали віз надвоє,
Проваливсь їздець і сам.

Тим часом убогий митар
Шкапу “Смиренність” як запряг,
То помалу, але певно
До мети свій віз дотяг.

- Чи кожен з героїв досяг своєї мети?
- Що заважало фарисею?
- Що ж допомогло митарю?
- Який висновок ти робиш для себе? Зверни увагу на епіграф до уроку.

Подумай, за що ти хотів би подякувати Богові, чого попросити, а за що вибачитися.

10. ТЕРПІННЯ І СПРАВЕДЛИВІСТЬ

За терпіння Бог дає спасіння.

(Народна мудрість)

Забуття 1.

Поміркуй. Дай відповіді на питання. Вислови власне розуміння теми.

• Прочитай роздуми монаха з Антіохії (IV ст.): яким чином терпіння загартує душу людини?

Маємо, швидше, радіти, коли до нас приїде терпіння. Адже воно оберігає нас перед нашими найбільшими ворогами: гріхом і пристрастями. Ведуть до всіх пристрастей лінощі та розкоші. Людина, яку переслідують життєві нещастя, не думає про суєтне, не гайнує дорогоцінного часу на марноту марнот.

• Наведи приклади терпіння. Чи допомагає терпіння хворій людині стати здоровою (втерпіти ін'єкції, гірчичники, прийняти гіркі ліки)?

• Чи допомагає терпіння досягти справедливості (наприклад, події у Києві 2004 року під час Помаранчевої революції)?

• Як ти вважаєш, які риси характеру повинна мати справедлива людина? Наведи приклади справедливих та несправедливих вчинків людини?

• Пригадай зі Старого Завіту, через кого у світ прийшло терпіння та страждання.

Терпіння — це страждання, відчуття болю тіла чи душі.

Терпеливість — здатність людини стійко, без нарікань переносити фізичні або моральні страждання, життєві негаразди.

Справедливість — здатність людини чинити правильно, згідно з морально-етичними правилами, без упередження до інших.

Забуття 2.

Уважно прочитай євангельську притчу та дай відповіді на питання.

ПРИТЧА ПРО БАГАЧА І ЛАЗАРЯ

Був один чоловік багатий, що одягавсь у кармазин та вісон і бенкетував щодня розкішно. Убогий же якийсь, на ім'я Лазар, лежав біля його воріт, увесь струпами вкритий; він бажав насититися тим, що пада-

Гюстав Доре.
Лазар і нещасний багач

ло в багатого зо столу; ба навіть пси прихो-
дили й лизали рани його.

Та сталося, що помер убогий, і ангели за-
несли його на лоно Авраама.

Помер також багатий, і його поховали.
В аді, терплячи тяжкі муки, зняв він очі й
побачив здалека Авраама та Лазаря на його
лоні, і він закричав у голос: "Отче Аврааме,
змилуйся надо мною і пошли Лазаря, нехай
умочить у воду кінець пальця свого й прохो-
лодить язик мій, бо я мучуся в полум'ї цім".

Авраам же промовив: "Згадай, мій сину,
що ти одержав твої блага за життя свого,
так само, як і Лазар свої лиха. Отже, тепер
він тішиться тут, а ти мучишся. А, крім
того всього, між нами й вами вирита вели-
ка пропасть, тож ті, що хотіли б перейти
звідси до вас, не можуть; ані звідти до нас
не переходять".

“Отче, — сказав багатий, — благаю ж тебе, пошли його в дім батька мого; я маю п'ять братів, нехай він їм скаже, щоб і вони також не прийшли в це місце муки”. Авраам мовив: “Мають Мойсея і пророків; нехай їх слухають”. Той відповів: “Ні, отче Аврааме, але коли до них прийде хто з мертвих, вони покаються”. А той відозвався до нього: “Як вони не слухають Мойсея і пророків, то навіть коли хто воскресне з мертвих, не повірять”. (Лк. 16, 19–31)

Авраам — старозавітний праведник, якому Бог обіцяв багату землю та велике потомство. Господь випробовував віру Авраама жертвоприношенням сина. Праведник в усьому корився волі Божій.

Кармазин, вісон — дуже дорогі тканини. Лише багаті люди носили одяг з таких тканин.

Розглянь життєві дороги багача та Лазаря, проаналізуй їх.

БАГАЧ

- Який спосіб життя вів багач на землі?
- Куди потрапив багач після смерті і що він побачив?
- Чи так добре велося багачеві у пеклі, як і на землі?
- Яким було прохання багатія до Авраама? Чому?

ЛАЗАР

- Яке життя було в Лазаря на землі?
- Куди потрапив він після смерті?
- Яку нагороду він отримав за виявлене терпіння?

- Як пересікалися життєві стежини багача і Лазаря?
- Чи міг багатій полегшити земне життя нещасного?
- Як ти вважаєш, чому він не допоміг Лазарю?
- Чи справедливу нагороду отримали Лазар та багач після смерті?
- Чи є тема притчі актуальною сьогодні? Обґрунтуй відповідь конкретними прикладами.
- Чи доводилось тобі уподібнюватися своїми вчинками до багача?
- Яка етична вартість притчі?

Завдання 3.

Запам'ятай мораль притчі.

Цією притчею Господь вчить людей, як потрібно приймати різні життєві прикромці (на прикладі Лазаря). Рано чи пізно справедливість переможе. Кожен отримає те, на що заслуговує.

Притча також навчає, як заможна людина може використати свої надмірні статки. Якщо витрачатиме лише для себе, забувши про страждання ближніх (як багач), — то це не знайде ніякого виправдання у Бога.

У житті ми повинні бути терпеливими та справедливими, дбати не лише про свій добробут, а й про добро для інших, усього суспільства.

Завдання 4.

Поміркуй над змістом кожного прислів'я. Чи перегукується він зі змістом притчі?

Хто терпен, той і спасен (порівняй — Мт. 10, 22).

Не загібай жар чужими руками!

Хто чим несеться, на тому й підсковзнеться.

Неправдою далеко зайдеш, та назад не вернешся.

Завдання 5.

Прочитай поезію Ліни Костенко. Пригадай окремі євангельські епізоди, що зображають терпіння Ісуса Христа на шляху до Голгофи.

БРЕЙГЕЛЬ. “ШЛЯХ НА ГОЛГОФУ”*

То ж не була вузесенька стежина.

Там цілі юрби сунули туди.

І плакала Марія Магдалина,

що не подав ніхто йому води.

Спішили верхи. Їхали возами.

* Пітер Брейгель — визначний нідерландський живописець і гравер XVI століття.

Похід розтягся на дванадцять верст.
І Божа Мати плакала сльозами —
та допоможіть нести ж йому той хрест!
Чи ви не люди?! Що за чудасія,
дають старцям, підсаджують калік.
А тут же йде, ну, добре, не Месія, —
людина просто, просто чоловік!
Юрма гуде, і кожен пнеться ближче,
хтось навіть підбадьорює: терпи,
вже он Голгофа, он Череповище! —
хрущали під ногами черепи.
Сказати б, зброя, це хіба єдине?
Та що б зробили стражники юрбі?
А в юрмах тих малесенька людина
тягла хреста важкого на собі.
І хоч би хто! Кому було до того?
Всі поспішали місце захопити.
Воно ж видніше з пагорба крутого,
як він конає, як він хоче пити.
І він упав. І руки аж посиніли.
Тоді знайшовся добрий чоловік:
наморений, ідучий з поля Симон,
що йшов додому, в протилежний бік.

Пітер Брейгель.
“Шлях на Голгофу”

Пітер Брейгель.
“Шлях на Голгофу”.
Фрагмент

Коли ж звершилась вся ця чорна справа,
і люди вже розходилися ті, —
ось парадокс: заплакав лиш Варава,
розбійник, не розп'ятий на хресті.
Чи пожалів, чи вдячен був Пилату,
чи втямив, темний, раптом щось нове:
що Божий Син таки іде на страту,
а він, розбійник, — він таки живе.

- Які страждання мусив пережити Ісус Христос?
- Чи хтось з людей поспівчував Господеві і чи допоміг Йому?
- Хіба справедливо був засуджений Ісус Христос на розп'яття?
- Заради кого Він терпів?
- Як ти розумієш прислів'я: *Бог терпів і нам велів?*
- Споглядати чи полегшувати терпіння — що легше? А як вчить християнство?
- Яка етична вартість поезії Ліни Костенко?

Завдання 6.

✓ Як треба зносити терпіння, які трапляються нам у житті? Пригадай епіграф до уроку.

✓ Як ти розумієш такі слова з Біблії: *“Справедливість праведних їх порятує, підступні заплутаються у власній злобі”* (Пр. 11, 6)?

✓ Поговори з батьками, дідусем, бабусею, учителем. Послухай їхні розповіді про несправедливо постраждалих українців (наприклад, про тих, хто пережив голодомор у першій третині XX ст., про ОУН—УПА тощо).

II. Відповідальність за свої вчинки

*Не дай схилитися серцеві моєму
до чогось злого, ані чинити лихі вчинки.*

(Пс. 141, 4)

Завдання 1.

Поміркуй. Дай відповіді на питання, обґрунтовуючи свою думку конкретними прикладами.

- Які вчинки може робити людина (свідомо, добровільно, несвідомо, ненароком)?
- Чим зумовлений вибір людиною добрих чи поганих вчинків?
- Що означає бути відповідальним за свої вчинки?

Відповідальність — покладений на когось або взятий на себе обов'язок відповідати за певну ділянку роботи, вчинки тощо.

Завдання 2.

Уважно прочитай євангельську притчу та дай відповіді на питання.

ПРИТЧА ПРО КУКІЛЬ

Ще одну притчу подав Він (Ісус Христос) їм, промовляючи: “Царство Небесне подібне до чоловіка, що був посіяв добре зерно на полі. Та коли люди спали, прийшов його ворог і посіяв кукіль поміж пшеницею та й пішов.

Коли виростало збіжжя і вигнало колосся, тоді й кукіль появився. Прийшли слуги господаря і кажуть до нього: “Пане, хіба недобре зерно ти посіяв на твоїм полі? Звідки ж узявся кукіль?” Він і відповів їм: “Ворог-чоловік зробив це”. А слуги йому кажуть: “Хочеш, ми підемо, його виполемо?” — “Ні! — каже, — щоб, викоплюючи кукіль, ви часом не повиривали разом з ним пшениці. Лишій, нехай росте до жнив одне й друге разом. А під час жнив я женцям скажу: “Заберіть перше кукіль та пов'яжіть його в снопи, щоб їх спалити; пшеницю ж складіть у мою клуню”.

Тоді Він відіслав народ і прийшов додому. І підійшли до Нього Його учні та й кажуть: “Поясни нам притчу про кукіль, що на полі”. А Він у відповідь сказав їм: “Той, хто сіє добре зерно, — це Син Чоловічий; поле — це світ; кукіль — це сини лукавого; ворог, що його посіяв, — це диявол; жнива — це кінець світу; жниці — це ангели.

Так, як збирають кукіль і в вогні палять, так само буде при кінці світу: Син Чоловічий пошле своїх ангелів, які зберуть із Його Царства всі спокуси й тих, хто чинить беззаконня, і кинуть їх до вогняної печі: там буде плач і скрегіт зубів. І тоді праведні засяють, як сонце, в Царстві Отця свого.

Хто має вуха, нехай слухає!”
(Мт. 13, 24–30; 36–43)

Кукіль: В українському народі цю рослину називають ще дурійкою. Вона є небезпечною для здоров'я людини, бо насіння куколю може викликати слабкість, запаморочення.

Зовні кукіль дуже подібна до пшениці. Відрізнити ці дві рослини можна лише тоді, коли цвіте кукіль. Вона розквітає темно-рожевим цвітом. Правда, деяким квітникам подобаються квіти куколю, тому спеціально вирощують її для того, щоб додавати до букетів.

- Яким чином ворог нашкодив господарю?
- Яку пораду дали господарю його слуги?
- Чи згодився із думкою слуг господар? Чому господар не послухав їх?
- Як Ісус Христос пояснює зміст притчі? Зачитай відповідь Господа.
- Яку нагороду, за словами Ісуса Христа, отримають добродії, а яку — грішники?
- Яка етична вартість притчі?

Забавляння 3.

Запам'ятай мораль притчі.

Із притчі стає зрозуміло, що Господь завжди не карає злих людей, щоб із ними не постраждали й добрі (як господар не вириває куколю, щоб з нею випадково не вирвати пшениці).

Є надія, що й погані люди зрозуміють свої помилки, осудять свої недобрі вчинки та зміняться — стануть справжніми християнами.

Кожен із нас відповідальний за свої слова, вчинки і навіть думки перед Богом. Важливим є, щоб ми це зрозуміли вже тепер, щоб переборювали в собі зло та поширювали серед людей добро.

Завдання 4.

Заповни табличку, давши відповідь на питання: Які добрі вчинки найчастіше ти здійснюєш?

У сім'ї	У школі	На вулиці

Завдання 5.

Поясни:

а) прислів'я:

“Чого не доглянеш очима, за те відповіси плечима”;

б) поетичні рядки:

“Як скривдили тебе —

не мстись,

підступно, по-осиному.

Спинись. Подумай. Помолись”

(Василь-Богдан Мендрунь);

в) біблійний вислів:

“Той сипле щедро, і йому ще прибуває, а той скупий надміру — й убожіє” (Пр. 11, 24);

г) афоризм:

“Є лише один куточок Всесвіту, який ти, напевно, можеш поліпшити... Це ти сам” (А.Хакслі);

г) текст на білборді:

“Прикрась собою світ”.

Прочитай вірш Любові Забашти.

ЖИВЕ ОДИНОКА ЛЮДИНА

Живе одинока людина,
 Чому ж ми проходимо мимо?
 Живе одинока людина,
 Ніким у житті не любима.
 І серце у неї відкрите
 Для ласки людської й привіту,
 Печальним льодком оповите,
 Віддалене горем від світу.
 Чому ж ми не прийдемо в хату,
 Її не покличем з собою?
 І буде одна вікувати
 Людина з своєю журбою.
 Нам легше, бо ми не самотні,
 Ходімо ж до неї в світлицю!
 І серце людини з безодні
 Полине за нами, як птиця.

- Чи ти запам'ятав, як можна допомогти такій людині?
- Якими ще добрими вчинками ти можеш порадувати самотню людину?
- Стань на "йоту" кращим: якщо серед твоїх знайомих є самотні люди, здійсни добрий вчинок — відвідай їх.

Уявна ситуація. Придумай розв'язок: допоможи персонажам із оповідання та казки Василя Олександровича Сухомлинського знайти правильний вихід із неприємної ситуації. Дай власну оцінку словам іменинниці Ніни та безвідповідальному вчинкові хлопчика з каменем.

ІМЕННИНИ

(Оповідання)

У Ніни велика сім'я: мати, батько, два брати, дві сестри й бабуся. Ніна найменша: їй восьми років. Бабуся — найстарша: їй вісімдесят два роки. Коли сім'я обідає, у бабусі дрижать руки. Несе ложку бабуся — ложка дрижить, крапельки капають на стіл.

Скоро іменини Ніни. Мама сказала, що на її іменини в них буде обід. На обід Ніна хай запросить подруг.

Ось і гості прийшли. Мама накриває стіл білою скатертиною.

Ніна подумала: це ж і бабуся за стіл сяде. А в неї ж руки дрижать... Подруги сміятимуться. Розкажуть потім у школі: у Ніниної бабусі руки дрижать.

Ніна тихенько сказала мамі:

— Мамо, хай бабуся сьогодні за стіл не сідає.

— Чому? — здивувалась мати.

— В неї руки дрижать. Капає на стіл...

Мама зблідла. Не сказавши ні слова, вона...

КАМІНЬ

(Казка)

У лузі, під гіллястим дубом, багато років жила криниця. Вона давала людям воду. Під дубом біля криниці відпочивали подорожні.

Одного разу до дуба прийшов хлопчик. Він любив пустувати. Він подумав:

“А що воно буде, як я візьму оцей камінь і кину його в криницю? Ото, мабуть, булькне дуже!”

Підняв камінь, кинув його в криницю. Булькнуло дуже. Хлопчик засміявся, побіг і забув про свої пустощі.

Камінь упав на дно криниці й закрив джерело.

Вода перестала наповнювати криницю.

Криниця засохла.

Засохла трава навколо криниці, і дуб засох, бо підземні струмки потекли кудись в інше місце.

На дубі перестав мостити гніздо соловейко. Він полетів в інший луг.

Замовкла соловейкова пісня.

Сумно стало в лузі.

Минуло багато років. Хлопчик став дідусем. Одного разу він прийшов на те місце, де колись був зелений луг, стояв гіллястий дуб, співав соловейко, вабила прохолодна криниця...

Завдання 8.

✓ Підготуй розповідь на тему: “Що я можу зробити для того, щоб світ навколо мене став кращим?”

Використай у розповіді епіграф до уроку та вислови, наведені в завданні 5.

12. Працелюбність. Винагорода за працю

*Як я люблю оці години праці.
(Леся Українка)*

Завдання 1.

Поміркуй. Дай відповіді на питання, обґрунтовуючи свою думку конкретними прикладами.

- Яка праця тобі найкраще вдається? Чому?
- Що означає вислів *бути працелюбним*?
- Під час виконання якої роботи ти можеш промовити словами Лесі Українки: *“Як я люблю оці години праці”*?
- Чи завжди твоя улюблена праця приносить добрі плоди? Якщо ні, то чому?
- Яка негативна риса протиставляється працелюбності?
- Які наслідки чекають людину, яка не любить працювати?
- Продовжи синонімічний ряд: лінивий — нероба, ...

Працелюбність — здатність людини любити свою працю, роботу, старанно та добросовісно виконувати її.

Завдання 2.

Уважно прочитай євангельську притчу та дай відповіді на питання.

ПРИТЧА ПРО РОБІТНИКІВ У ВИНОГРАДНИКУ

Царство Небесне подібне до чоловіка-господаря, який рано-вранці вийшов найняти робітників у свій виноградник. Домовившись із робітниками по динарію денно, послав їх у свій виноградник.

А коли вийшов близько третьої години, побачив інших, що без діла стояли на ринку. Він же їм сказав: “Ідіть і ви в мій виноградник. Що буде по справедливості — дам вам”. І ті пішли.

Коли ж знову вийшов близько шостої та дев'ятої години, зробив так само.

Близько одинадцятої вийшовши, стрінув інших, що стояли, і сказав їм: “Чого тут увесь день без діла стоїте?” Кажуть йому: “Бо ніхто не найняв нас”. Сказав їм: “Ідіть і ви у виноградник”.

Коли ж настав вечір, власник виноградника наказав своєму управителеві: “Поклич но робітників та роздай їм заплату, почавши від останніх аж до перших”.

Ті, що прийшли близько одинадцятої години, взяли по динарію. А інші, взявши (динарій), стали ремствувати на господаря, кажучи: “Оті останні одну годину попрацювали, а ти зрівняв їх з нами, що зносили тягар і спекуту днини”.

Той (власник виноградника), відповідаючи одному з них, сказав: “Друже, не кривджу тебе; чи не за динарія погодився з мною? Бери своє та йди! Хочу бо й цьому останньому дати, що й тобі. Хіба не дозволено мені робити зо своїм, що захочу? Чи око ж твоє лукаве з того, що я добрий?!”

Отак останні будуть першими, а перші — останніми! (Мт. 20, 1–16)

Виноград — у Біблії ця рослина вперше згадується в розповіді про Ноя (“Ной почав порати землю і насадив виноград” (Бут. 9, 20)).

Динарій — срібна монета із зображенням кесаря, якою оплачували односторонню працю робітника. Римський динарій був найбільш поширеною грошовою одиницею серед населення.

- Чому деякі з робітників почали ремствувати на господаря? Чи обгрунтоване було їх нарікання?
- Прокоментуй відповідь виноградаря робітникам.
- Чи справедливо вчинив виноградар, як звичайна земна людина, заплативши кожному робітнику по динарію за різну кількість виконаної роботи?
- Чи справедливо чинить Господь, даючи нам різну кількість дарів за однакову “роботу” — наше життя на Землі?
- Як слід розуміти слова Господа: “Чи око ж твоє лукаве з того, що я добрий”?
- Яка етична вартість притчі?

Завдання 3.

Запам'ятай мораль притчі.

Виноградар — це Господь, *робітники* — це люди. Притча вчить нас не заздрити ближньому Божої благодаті. Потрібно любити працю, до якої покликаний, бо існує різниця між звичайним земним розумінням справедливої плати та небесним, божественним розумінням (пригадай прислів'я: Бог дає не мірячи, забирає — не жалючі). Лише тоді вона дасть добрі плоди.

Заздрити — відчувати прикрість від успіхів іншого, здобутих чесною працею, — не можна.

Завдання 4.

Ознайомся з цікавим фактом із життя українського письменника XIX століття — Пантелеймона Куліша.

Пантелеймон Куліш був працелюбною людиною. Маючи добре християнське виховання, він щоразу молився Богу і просив у Нього єдиного — довгих років життя. Адже поставив собі за мету написати перший історичний роман про Україну, перекласти Біблію українською мовою, створити новий правопис української мови ("кулішівку") та відкрити власну друкарню. На великий подив знайомих, йому все вдалось успішно зробити.

Та, на жаль, переклад Біблії на українську мову Пантелеймона Куліша зберігся лише частково. Відомо, що першопереклад випадково згорів.

Пантелеймон Куліш почав наново перекладати Біблію, та не встиг завершити.

До слова, Біблію українською мовою письменник присвятив найдорожчим людям свого життя — мамі та дружині.

- Що дивує тебе в розповіді про Пантелеймона Куліша?
- Які плоди дала його працелюбність?
- Які висновки ти можеш зробити, прочитавши розповідь про Пантелеймона Куліша?

Завдання 5.

Прочитай прислів'я, поясни їх зміст.

Добра праця ніколи не пропадає.
На дерево дивись, як родить, а на людину, —
як робить.
Щоб довго жити, потрібно працю любити.

Завдання 6.

Намалюй виноградну галузку. У кожній виноградині напиши, яку роботу ти залюбки виконуєш вдома, в школі, на вулиці.

Завдання 7.

Прочитай і довідайся про цікавинки з життя українського народу.

У карпатських селах, на Бойківщині, під час будівництва хат дуже пильно стежили, аби хто з майстрів, працюючи, не сказав ненароком хоч одного поганого слова. У цьому випадку сварливого робітника одразу ж позбавляли заробітку, а за важкі прокльони не лише не брали на роботу, а могли й вигнати з громади.

- Чи можна сказати, що сьогодні громадяни України дотримуються такої традиції?
- Чи слід нам, українцям, знову дотримуватися цієї давньої, такої необхідної для нашого духовного здоров'я, традиції?

Завдання 8.

✓ Прочитай біблійні вислови про працю та вивчи один із них напам'ять:

- а) *“Як хтось не хоче працювати, хай і не їсть”* (II Сол. 3,10);
- б) *“Уважайте на лихих робітників”* (Флп. 3,2);
- в) *“Хто крав, нехай не краде більше, а краще хай працює, творивши власними руками добро, щоб він мав змогу дати тому, хто потребує”* (Еф. 4, 28).

13. **Н**алекаймо та розвиваймо свої таланти

*Що вмієте, того не забувайте,
а чого не вмієте, того навчайтесь.*

(Володимир Мономах)

Завдання 1.

Прочитай розповідь журналіста про жителя Хмельниччини, який, з дитинства хворіючи на церебральний параліч, здобув університетську освіту. Дай відповіді на питання, подані нижче.

В одному із сіл Хмельниччини мешкає Юрій — хворий на церебральний параліч. Багато людей захоплюється його силою духу. Цілковита нерухомість рук і ніг не стала перешкодою для хлопця, щоб повноцінно жити, розвиваючи свої здібності.

Юрій спершу отримав атестат про закінчення загальноосвітньої середньої школи. Учителі приходили додому до хлопця і навчали його.

Згодом Юра дистанційно здобував освіту в одному із університетів України. Зрозуміло, вчитися було важко. Дипломну роботу хлопець набирив сам на комп'ютері декілька місяців.

Оскільки його руки нерухомі, то Юра навчився працювати за комп'ютером без рук. Він бере в зуби паличку і натискає нею на потрібні йому клавіші. Це надзвичайно важко. Крім того, Юра навчився користуватись телефоном. За допомогою тієї ж палички набирає телефонні номери друзів.

Тілесна хвороба не стала перешкодою для юнака, щоб жити цікавим, насиченим подіями життям: радіти і плакати, долати перешкоди і здобувати нові вершини. *(З газети)*

- Чи легко живеться Юрію?
- Чи досяг би успіху хлопчина, якби не щира допомога вчителів, викладачів університету?
- Які перешкоди щоденно долає паралізований юнак, щоб мати змогу вчитися, здобувати знання?
- Чи змогла фізична неміч зламати волю Юрія, його прагнення до змістовного, цікавого життя?

• Немічне тіло — незламний дух. Чи може щоденний подвиг Юрія — щоденне перемагання своїх важких немочей — бути для нас (фізично здорових людей) взірцем достойної поведінки у найкритичніших ситуаціях?

• **Уявна ситуація.** Якщо б ти зустрівся з Юрієм, що б ти сказав, побажав йому?

• Чи правдивим є твердження: *я не маю ніяких здібностей, Бог не дав мені таланту?* Чи це не є бажання виправдати власні лінощі, свою слабку волю?

Талант — вроджені здібності людини, дар Божий.

Завдання 2.

Уважно прочитай євангельську притчу та дай відповіді на питання.

ПРИТЧА ПРО ТАЛАНТИ

Один чоловік, пускаючись у дорогу, прикликав своїх слуг і передав їм своє майно. Одному він дав п'ять талантів, другому — два, а третьому один, кожному за його здібністю, і від'їхав.

Той, що взяв п'ять талантів, негайно пішов і орудував ними, і придбав інших п'ять талантів.

Так само і той, що взяв два, також придбав два інших.

А той, що взяв лише один, пішов, викопав у землі яму та й сховав гроші пана свого.

По довгім часі приходить пан слуг тих і зводить з ними обрахунок. Приступив той, що узяв був п'ять талантів, і приніс ще п'ять талантів: "Мій пане, — каже, — ти дав мені п'ять талантів, — ось я придбав інших п'ять талантів". Сказав до нього його пан: "Гаразд, слуго добрий і вірний! У малому ти був вірний, поставлю тебе над великим. Увійди в радість пана твого".

Приступив і той, що взяв був два таланти, та й каже: "Пане, два таланти передав ти мені. Ось іще два я придбав". Сказав до нього пан його: "Гаразд, слуго добрий і вірний! У малому був ти вірний, поставлю тебе над великим. Увійди в радість твого пана".

Пристапив і той, що взяв був лише один талант, і каже: “Пане, знав я тебе, що ти жорстокий чоловік: починаєш, де не сіяв, і визбируєш, де ти не розсилав. Тому зо страху я пішов і закопав талант твій у землю. Ось він — маєш своє”. Озвався його пан і каже до нього: “Лукавий слуго й лінивий! Ти знав, що я починаю, де не сіяв, і визбирую, де я не розсилав. Тож треба було тобі віддати мої гроші торговцям, і я, повернувшись, забрав би своє з відсотками. Візьміть, отже, талант від нього й дайте тому, хто має їх десять.

Бо кожному, хто має, додасться, і він матиме над міру; а в того, хто не має, заберуть і те, що має. А нікчемного слугу того викиньте в темряву кромішню. Там буде плач і скрегіт зубів”. (Мт. 25, 14–30)

Слово **талант** (лат. *talentum* — вага) має ще інше значення — це найбільша за вартістю грошова одиниця. За неї можна було купити 25 кг срібла. Ти знаєш, друже, що одна гривня складається зі ста копійок. Так от талант прирівнювався 6 000 драхмам (золоті або срібні монети, якими користувалися люди в розрахунках між собою у побуті).

- З якою метою господар дав таланти слугам?
- Чим, на твою думку, керувався господар, коли давав слугам різну кількість талантів?
- Чи всі слуги зуміли скористатись із даних їм талантів?
- Яку плату отримали слуги від свого пана?
- Пригадай випадки зі свого життя, коли ти був схожим на перших двох слуг, а коли — на останнього. Обґрунтуй відповідь конкретними прикладами.
- Яка етична вартість притчі?

Завдання 3.

Запам'ятай мораль притчі.

Кожна людина є талановитою та здібною. Лише ці дари Божі треба в собі віднаходити й розвивати упродовж усього життя. Нездібних людей немає. Однак трапляються й такі люди

(як третій слуга), які свої лінощі та неробство виправдовують відсутністю умов, невезінням та ін.

Ми відповідальні перед Богом за те, як розвиваємо свої здібності. Стежмо, аби вони приносили людям тільки користь, а не шкоду.

Завдання 4.

Продовжи речення, висловлюючи власну думку.

Я маю такі здібності: ...

Власні здібності я розвиваю таким чином...

Знайти у собі приховані таланти допомагають мені...

Моя майбутня професія (не) буде пов'язана з даними мені здібностями, тому що...

Завдання 5.

Поясни прислів'я. Обґрунтуй відповідь конкретним прикладом.

Мудрим ніхто не вродився, а в Бога навчився.
Наука і труд добрі плоди дають.

Не те дороге, що “червоного золота”, а те, що доброго майстра.

Завдання 6.

Прочитай афоризм Олександра Духновича (українського письменника та педагога) та поміркуй над питаннями, поданими нижче.

Багато людей пропливає життям, як корабель морем, — хвили були великі, а сліду не залишилося.

- Про яких людей йдеться в афоризмі?
- Чи траплялося тобі зустрічати таких людей?
- Чи хотів би ти стати одним із тих, в яких “ні діла, ні роботи”, — одні лиш обіцянки та самохвальба?
- Порозмірковуй з друзями: який слід ми повинні залишити після себе?

Завдання 7.

Прочитай про талант священика Дмитра Блажейовського.

Приїжджаючи до Львова, неодмінно завітай до невеличкого опшатного музею вишиваних ікон і картин Дмитра Блажейовського. Ти, друже, побачиш там картини та ікони, які власноруч вишив священник.

Дивно, але вишивати ікони Дмитро Блажейовський розпочав у шістдесятирічному віці.

Перші ікони та картини викликали велике зацікавлення. Це було щось нове у церковному мистецтві. Нині вони є в багатьох церквах, музеях, приватних колекціях.

Дмитру Блажейовському вже минув дев'ятий десяток. Та він не залишає улюбленого заняття — досі вишиває картини, ікони.

Хіба це не Божа благодать — у шістдесят років віднайти в собі такий незвичайний талант!

До слова, українські монастирі ще здавна славились художнім шитвом. Так, Києво-Флоровський Вознесенський жіночий монастир мав кілька майстерень, в яких вишивали ікони, хоругви, плащаниці досвідчені майстрині-монахині. З різних куточків України приїжджали туди молоді дівчата, щоб навчитися творити красу за допомогою голки та нитки. Вишивки цього монастиря користувалися великою популярністю в українських церквах.

*Дмитро Блажейовський.
Благовіщення
Діви Марії*

- Як ти вважаєш, друже, вишивання ікон, церковних речей легка чи важка праця?
- Чим дивує тебе факт із життя Дмитра Блажейовського?
- Чи збереглась досі в Україні традиція вишивати церковні речі?
- Чи серед твоїх знайомих є майстрині, які захоплюються вишивкою?

Завдання 8.

Намалюй квітку власних талантів. На кожній пелюстці напиши здібності, якими ти володієш.

Завдання 9.

✓ Склади розповідь про те, як своїми здібностями ти можеш прислужитися людям.

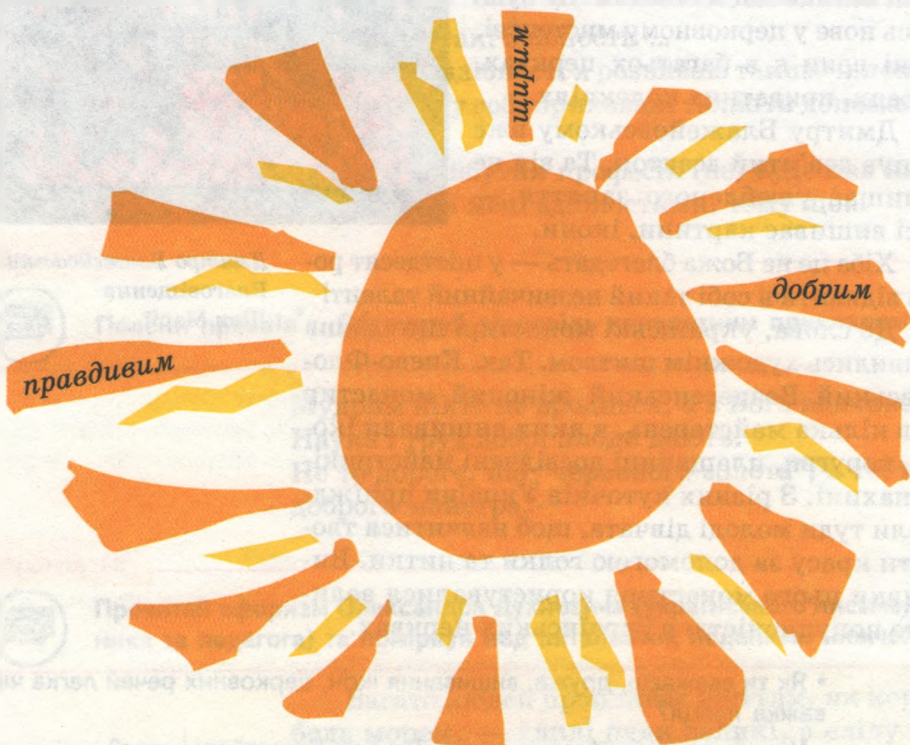
14. Узагальнення

Без Бога — ані до порога.
(Народна мудрість)

Завдання 1.

Намалюй сонечко за вказаним зразком. На його промінчиках напиши, яким є Слово Боже для тебе.

Завдання 2.

Хто краще знає? Розкажи про героя однієї з вивчених притч, не називаючи його ім'я, а лише вказавши певні риси характеру чи спосіб його життя. Твій однокласник нехай спробує відгадати, про яку притчу та про кого йдеться. Потім поміняйся з однокласником завданнями: він розповідає — ти розгадуєш.

Для кращого результату підготуй завчасу карточки з іменами персонажів притч Ісуса Христа (див. зразок). Розклавши їх на столі написом донизу, витягни карточку і починай розповідати про того, чиє ім'я написано на ній.

Наприклад:

МИТАР

- щиро молився Богові у храмі;
- збирав податки з людей;
- за гріхи просив прощення у Бога, боячись навіть підняти очі вгору.

БАГАЧ

ЛАЗАР

ВЛАСНИК ВИНОГРАДНИКА

СІЯЧ

Завдання 3.

Хто швидше? Кожна з притч розкриває ту чи іншу моральну рису людини. Тож за поданим зразком поєднай рису людини з відповідною притчею.

Наприклад:

Терпіння → Притча про багача і Лазаря;

Працелюбність

Притча про кукіль;

Талановитість

Притча про робітників у винограднику;

Правдивість

Притча про таланти;

Смирення

Притча про сіяча;

Відповідальність

Притча про скарб і перлину;

Цінності

Притча про митаря і фарисея.

Склади невеличку розповідь на тему: “Моя улюблена притча” (див. розділ “Слово Боже виховує нас”).

Завдання 4.

Конкурс “Народна мудрість про християнські цінності”. Помагайся зі своїм однокласником. Навипередки напишіть на дошці прислів’я, вивчені на уроках християнської етики. Виграє той, хто пригадає і зможе записати їх якнайбільше.

Завдання 5.

✓ Прочитай епіграф до уроку та поясни його зміст. Дотримуйся цієї поради в житті.

Розділ III

ЕТИКА
ЛЮДСЬКИХ
ВЗАЄМИН У СВІТЛІ
ХРИСТОВОГО
ВЧЕННЯ

15. Послух і непослух

*Ваша слухняність дійшла до всіх.
Ви — моя радість, але я хочу,
щоб ви були мудрі в доброму
і від зла чисті.*

(І Кор. 16, 19)

Завдання 1.

Прочитай бувальщину. Поміркуй та дай відповіді на питання, подані нижче.

Теплого літнього дня я зайшла до Миколи. Перше, що впало у вічі, — це якась дивна, неправильної форми дерев'яна палиця, що висіла на стіні його кімнати. З подиву усміхнулася: мені здалося, що ця “прикраса” тут цілком зайва, недоречна. Тим більше, вона, на мою думку, не мала ніякої мистецької цінності.

Я запитала Миколу: “Що це за новинка в сучасному інтер'єрі?”

Микола похмурнів, на очі набігли сльози. Він засумував і розповів випадок, який трапився з ним у дитинстві. “У сніжний морозяний день дідусь вирішив прогулятись зі мною у парку. Було нам дуже весело. Ми робили сніжки та кидали один в одного. Я ховався, утікав від дідуса, а він знаходив та ловив мене. Потім ми підійшли до озера. Мені захотілося ще й поковзатися на льоду. Дідусь суворо наказав не підходити до води, мовляв, лід тонкий, можна провалитись. Я не послухав його. Лід тріснув, і я за мить опинився в обіймах крижаної води.

Дідусь кинувся рятувати мене, та не міг дотягнутися до моєї руки. Тоді він схопив якийсь дерев'яний дрюк, що лежав неподалік, і простягнув мені. Я обома руками схопився за палицю. Дідусь підтягнув мене до берега, де вже були якісь люди. Вони щось кричали. Чиїсь сильні руки схопили мене і загорнули в шубу...

Прийшов я до тяти на лікарняному ліжку. Біля мене сиділа моя матуся. Вона раділа, що я залишився живий. І чомусь неприховано плакала. Серце мені підказувало, що щось тра-

пилося. Перше, що я запитав: “А де ж мій дідусь?” Виявилося, що дідусеві стало погано ще того злочасного дня. Його серце не витримало пережитого стресу і зупинилося...

Через два тижні я пішов з татом у парк до озера. Знайшов палицю, за допомогою якої дідусь врятував мені життя, і взяв її додому. Відтоді ця дерев'яна палиця висить у моїй кімнаті, щоразу нагадуючи мені про рятівника — мого дідуса”.

Лише тепер я зрозуміла дійсну вартість звичайної дерев'яної палиці та важку ціну дитячого непослуху.

- Яка біда трапилася через непослух Миколи?
- Для чого Микола повісив палицю на стіні?
- Який урок ти виносиш із прочитаної бувальщини?
- Яку дитину ти міг би назвати слухняною?
- Як ти вважаєш, що таке *непослух*?
- Що може бути причиною непослуху батькам, учителям?
- Яким чином можна подолати в собі спокусу непослуху?

Послух — підкорення Божій волі; добровільне виконання побажань, розпоряджень, наказів батьків, учителів; покора.

Протилежне поняття — **непослух** — це непокора Господу; добровільне, свідоме невиконання прохань наставників.

Завдання 2.

Уважно прочитай євангельську притчу та дай відповіді на питання.

ПРИТЧА ПРО СЛУХНЯНОГО І НЕСЛУХНЯНОГО СИНА

Один чоловік мав двох синів. Звернувшись до першого, він мовив: “Піди, дитино, нині працювати у винограднику”. Той озвався: “Піду, Господи”, — і не пішов. Звернувшись до другого, сказав так само. А цей відповів: “Не хочу”. Але потім, розкаявшись, пішов.

Котрий з двох учинив волю батька? “Останній”, — відповіли ті. Тоді Ісус їм: “Істинно кажу вам, що митарі й блудниці випереджують вас у Царстві Божім”. (Мт. 21, 28–32)

- Хто з синів учинив краще?
- Чи траплялось тобі бути схожим на одного з синів цього чоловіка?
- Що мав на увазі Христос, кажучи “митарі й блудниці випереджують вас у Царстві Божім”?

Завдання 3.

Запам'ятай мораль притчі.

Притча вчить слухняності як вияву любові, пошани до батьків; учить бути відповідальним за свої слова та вчинки.

Якщо ми виявляємо непослух батькам, опікунам, учителям, Богові, то не лише уподібнюємося до фарисеїв, а й стаємо гіршими від них.

Життя Ісуса Христа є прикладом послуху та покорі. Пригадай Його молитву до Отця Небесного в Оливному саду (*“Отче, коли Ти хочеш, то віддали від мене цю чашу. Тільки хай не моя, а Твоя буде воля”* (Лк. 22, 42)).

Пригадай, як Ісус Христос добровільно віддав себе в руки катів, як зносив зневагу озлобленого люду, яким важким був Його шлях на Голгофу, які муки Він терпів на хресті.

Завдання 4.

Прочитай прислів'я, поясни їх зміст.

Шануй батька та Бога — буде тобі всюди дорога.
Як батька покинеш, то й сам загинеш.
Не послухаєш тата, послухаєш ката.

Завдання 5.

Продовжи речення, висловлюючи власну думку.

Я можу виявити непослух старшим тоді, коли ...
Мій послух батькам виявляється у ...
Бути слухняним Богу — це означає ...

Завдання 6.

✓ Вчися щоденно проявляти послух старшим (батькам, учителям, наставникам).

16. ПОВАГА ДО ЛЮДЕЙ

*Не проминіть ніколи людину,
не привітавши її, і добре слово їй мовте.*

(Володимир Мономах)

Завдання 1.

Поміркуй. Дай відповіді на питання, обґрунтовуючи свою думку конкретними прикладами.

- Як ти виявляєш свою повагу до людей?
- Про що свідчить неповага до ближнього?
- Чи згоден ти з порадою Володимира Мономаха (див. епіграф до уроку) — великого князя Київської Русі?

Повага (пошана) — шанобливе ставлення до ближнього.

Завдання 2.

Уважно прочитай євангельську притчу та дай відповіді на питання.

ПРИТЧА ПРО ЗАБЛУКАНУ ВІВЦЮ

Що ви гадаєте? Коли хтось має сто овець і одна з них заблудить, — чи він не лишає дев'яносто дев'ять у горах і не йде шукати ту, що заблукала?

І коли пощастить знайти її, кажу вам, що радіє за неї більше, ніж за дев'яносто дев'ятьма, що не заблукали.

Так само і в Отця вашого Небесного не має волі, щоб загинув хоч один з тих малих.
(Мт. 18, 12–14)

- Чи дивує тебе вчинок пастиря? Чи варто шукати одну овечку, якщо залишилось так багато — дев'яносто дев'ять?
- Які почуття переполюють пастиря, коли він знайшов овечку, що заблукала?
- Як ви думаєте, чому вівця відійшла від стада і заблукала?
- Поясніть останнє речення (біблійний вірш) притчі.
- Коли у своєму житті ми уподібнюємось до заблуканої вівці?
- Яка етична вартість притчі?

Завдання 3.

Запам'ятай мораль притчі.

У притчі *пастир* — це Господь (*“Я добрий пастир. Добрий пастир життя своє за овець кладе”* (Ів. 10, 11)).

Дев'яносто дев'ять овець — це праведні, які завжди дотримуються заповідей Божих.

Заблукана вівця — це грішник. Знаймо, Господь опікується долею навіть найбільших грішників. Він ніколи не залишає праведників, та найбільше тішиться з людини, яка покалась і перестала грішити.

Кожна людина є безцінною, якою б вона не була — праведною чи грішною. Наш обов'язок — з повагою ставитися до ближнього, допомагати йому в скрутних ситуаціях. Навіть якщо заради цього треба пожертвувати часом, грошима, навіть здоров'ям.

Завдання 4.

Прочитай прислів'я, поясни їх зміст.

Для доброго друга випряжу коня з плуга.
Найти друга, за якого можна померти, — легко, а такого, щоб за тебе помер, — ой як важко.

Без вірного друга — великая туга.

Завдання 5.

Прочитай вірш Василя Симоненка. Дай відповіді на питання.

СТАРІСТЬ

Сім десятків дідові старому,
Сам незчувсь, коли і відгуло, —
Вже лице пожовкло, як солома,
Борознами вкрилося чоло,

Сяють очі глибоко спідлоба,
Тільки пух лишивсь на голові...
Лає син, що ні чорта не робить,
Допіка невістка: *ще живі?*

Остогидло діду хліб жувати,
Слухати образи від усіх,
Ціле літо горобців ганяти
Та граків сусідові на сміх.

Взять би істик*, торбу через плечі
І піти світ за очі з села,
Але звук до хати, до малечі,
Що його, мов батька, облягла.

Все стерпить, хіба заплаче стиха,
Дивлячись на добрих малюків.
Все стерпить — докори, сором, лихо —
Лиш би вмерти на землі батьків!

- Як діти (малеча) ставляться до дідуса? Зачитайте уривок з вірша.
- Заради кого, заради чого терпить знущання дідусь?
- Чи може доросла людина (дідусь) почувати себе сиротою у власній сім'ї, біля власних дітей?
- Що можна сказати про сина та невістку дідуса?
- Як ти вважаєш, чи знали вони (син та невістка) "золоте правило" християнської етики: *"Усе, отже, що ви бажаєте, щоб люди вам чинили, те ви чиніть їм"* (Мт. 7, 12)?
- Чи викликають у тебе співчуття такі люди, як дідусь?
- Друже, згадай: серед твоїх ближніх є, мабуть, такі люди, як дідусь. Що ти можеш зробити для того, аби вони відчували себе якнайбільш захищеними, потрібними іншим?

* Істик — паличка із залізним наконечником (для очищення лемеша від землі).

Завдання 6.

Прочитай цікавий факт із життя Київського митрополита Петра Могили (1596–1647). Дай відповіді на питання.

Київський митрополит Петро Могила — взірець справжнього християнина для кожного з нас. Він завжди дбав про вбогих людей. У Києві, біля церкви святого Феодосія, митрополит збудував доброчинний заклад — шпиталь. У цьому домі монахи надавали допомогу бідним: лікували, харчували, одягали. Ніколи не відмовляли в допомозі. Дбав митрополит і про здібних дітей із сільських сімей. Він навчав їх за свій кошт, а інколи навіть відправляв на навчання у найкращі університети Європи.

- Чому митрополита Петра Могилу можна вважати взірцем справжнього християнина?
- Чи є такі люди сьогодні?
- **Уявна ситуація:** на що ти витрачав би гроші, коли б був найбагатшою людиною у світі?

Завдання 7.

- ✓ Порівняй зміст притчі від Мт. 18, 12–14 зі змістом аналогічної притчі від Лк. 15, 3–7.
- ✓ Здійсни добрий вчинок для людини похилого віку: поміркуй, яким чином ти можеш виявити повагу до неї?

17. Співчуття і милосердя

Нехай дає кожний, як дозволяє серце,
не з жалю чи примусу:
Бог любить того, хто дає радо.
(II Кор. 9, 6)

Завдання 1.

Прочитай уривок із “Повчання дітям” Володимира Мономаха та поміркуй над питаннями, поданими нижче.

А куди б не прийшли і де б не зупинилися, напійте і нагодуйте нужденного.

Найбільше шануйте гостя, звідки б він до вас не прийшов: простий, чи знатний, чи посол; якщо не можете пошанувати його дарунком, то пригостіть його їжею і питвом.

- Як, на думку Володимира Мономаха, потрібно ставитись до *нужденного*?
- Яких людей ти можеш назвати нужденними сьогодні?
- До кого, за словами князя, треба виявляти найбільше пошанування?
- Чи соціальне становище гостя (*простий, чи знатний, чи посол*) повинно впливати на рівень вияву милосердя господаря?
- Які люди найчастіше викликають у тебе співчуття? Чому?
- Як ти дякуєш людям за виявлене милосердя до тебе?

Милосердя — добре, співчутливе ставлення до ближнього. Слово утворене від словосполучення *миле серце*.

Співчуття — чуйне ставлення до горя ближнього, його страждань; доброзичлива здатність відчувати чужу біду.

Завдання 2.

Уважно прочитай євангельську притчу та дай відповіді на питання.

ПРИТЧА ПРО МИЛОСЕРДНОГО САМАРЯНИНА

І ось якийсь законовчитель підвівся, щоб Його випробувати, та й каже: “Учителю, що мені робити, щоб вічне життя осягнути?” А Ісус мовив до нього: “У законі що написано? Як там читаєш?” Озався той і

Гюстав Доре.
Добрий самарянин

каже: “Люби Господа, Бога твого, всім серцем твоїм, усією душею твоєю, і всією силою твоєю, і всією думкою твоєю; а ближнього твого, як самого себе”.

“Ти добре відповів, — сказав (Ісус), — роби це й будеш жити”.

Та той, бажаючи себе самого виправдати, каже до Ісуса: “А хто мій ближній?”

Мовив тоді Ісус, кажучи: “Один чоловік спускався з Єрусалиму до Єрихону й попався розбійникам, що його обдерли й побили тяжко та й утекли, покинувши ледве живого. Випадком ішов якийсь священик тією дорогою; побачив він його й, збочивши, пройшов мимо. Так само левіт прийшов на те місце, глянув на нього та й пройшов мимо.

Але один самарянин, що був у дорозі, зненацька натрапив (на нього) й, побачивши його, змилосердився. Він підійшов до нього,

перев'язав йому рани, полив їх оливою і вином; потім посадив його на власну скотину, привіз до заїзду й доглянув за ним. На другий день він вийняв два динарії, дав їх господареві й мовив: "Доглядай за ним, і те, що витратиш на нього більше, я заплачу тобі, коли повернуся".

Хто з оцих трьох, на твою думку, був ближнім тому, хто попався розбійникам?

Він відповів: "Той, хто вчинив над ним милосердя". Тоді Ісус сказав до нього: "Іди і ти роби так само". (Лк. 10, 25–37)

Левіт (левит) — помічник священика в храмі.

Вважалося, що священики, левити повинні дотримуватися обрядової чистоти, тобто не торкатися чужої крові. Тоді вони ставали "нечистими", "грішними". Очевидно, з таких міркувань служителі храму не захотіли допомогти побитому чоловікові.

Ближній — та людина, яка є близько, біля мене, — з моєї родини, мого оточення.

Переносно: одна людина стосовно іншої.

- Із яким питанням звернувся законовчитель до Ісуса Христа?
- Що нагадав йому Господь?
- Яке наступне питання дав Ісусові Христові законовчитель?
- Яким чином Господь змусив законовчителя визнати, що самарянин (а самаряни та юдеї ворогували між собою) вчинив благородніше від юдейського священика та левита?
- Як би ти вчинив, якщо б твого недруга спіткала подібна біда? Чи ти допоміг би йому, чи залишив би напризволяще?

Довідка. Відстань між Єрихоном та Єрусалимом 30 км. Частина цього шляху пролягала через гори, де ховалися розбійники й часто грабували подорожніх.

Завдання 3.

Запам'ятай мораль притчі.

Цією притчею Ісус Христос вчить виявляти співчуття і милосердя до свого ближнього. Ним може бути навіть ворог, який несподівано опиниться у скрутній ситуації.

Апостол Павло закликає: "Носіть тягари один одного" (Гал. 6, 2). Для християнина не-

має чужої біди: допомагати треба там, де можна це зробити. Словами “*Іди і ти роби так само*” (Лк. 10, 37) Ісус Христос звертається до кожного з нас.

Найкращим прикладом милосердя є Бог. Він опікується кожною людиною.

Завдання 4.

Прочитай прислів'я. Поясни їх зміст. Як вони характеризують персонажів притчі?

Руки білі, а сумління чорне.
Як прийде туга, пізнаєш друга.
Друзі пізнаються у біді.
У лиху годину пізнаєш вірну людину.

Завдання 5.

Прочитай і довідайся про цікавинки з життя українського народу.

Українці приймали друзів із властивою їм щедрістю та гостинністю. Якщо все ж таки траплялися недруги, то до них зверталися незлобно — *вороженьки*. Пригадай слова українського гімну: “Згинуть наші *вороженьки*, як роса на сонці”.

У такому звертанні виявлялась християнська повага до кожної людини (“*Любіть ворогів ваших*” (Мт. 5, 44)), духовний аристократизм наших предків.

Завдання 6.

Прочитай про випадок, який трапився з українським письменником Василем Баркою. Дай відповіді на питання.

Перед закінченням Другої світової війни Василь Барка жив у Берліні. Місто часто бомбили з літаків. Письменник ніколи не переходив у бомбосховищах, бо в усьому покладався на волю Божу.

Однієї ночі Василь Барка прокинувся від думки, що його хтось хоче підняти з постелі, сильно розхитуючи ліжко. Він здивувався, перечекав (ніби все спокійно) і знову ліг спати.

Однак щось не давало йому заснути. Через кілька хвилин він знову прокинувся з дивним відчуттям погойдування. Та навколо було все спокійно. Письменник вкотре ліг спати, та знову ж не зміг заснути: щось-таки “гойдало” ним. І так повторювалось кілька разів.

У місті лунали вибухи бомб. Василь Барка вирішив подивитися на наліт бомбардувальників. Тільки-но він вийшов, як бомба впала на дім і пробила стелю саме над тим місцем, яке хвилину тому залишив письменник.

Цей випадок зміцнив його віру в Бога. Із вдячності за врятоване життя Василь Барка написав велику добірку поетичних та прозових творів на християнську тематику. У день свого п'ятдесятиріччя Василь Барка став монахом у мирському житті.

- Як випадок змінив життя Василя Барки?
- У чому виявилось милосердя Бога до нашого письменника?
- Яким чином Василь Барка подякував Господу за виявлене милосердя?
- Чи можна стверджувати, що найкращим прикладом милосердя є Бог, бо Він опікується кожною людиною?

Завдання 7.

✓ Запиши в зошит біблійні вислови про милосердя. Вивчи одне з них напам'ять.

а) *“Ось що вам заповідаю: щоб ви любили один одного”* (Ів. 15, 17);

б) *“Блаженні милосердні, бо вони зазнають милосердя”* (Мт. 5, 7);

в) *“Ти ж, коли даєш милостиню, нехай твоя ліва рука не знає, що робить твоя права”*. (Мт. 6, 3)

✓ Щоденно вчися проявляти милосердя до людей.

18. Уміння прощати

*І прости нам провини наші,
як і ми прощаємо винуватцям нашим.*

(Мт. 6, 12)

Завдання 1.

Поміркуй. Дай відповіді на питання, обґрунтовуючи свою думку конкретними прикладами.

- Як часто тобі доводилося прощати комусь провину?
- Чи легко прощаєш людині, яка завинила перед тобою: незаслужено образила, вчинила якийсь матеріальний збиток?
- Простити — це просто забути провину?
- Чи виникає у тебе бажання при нагоді нагадати людині її минулі гріхи, дорікнути, відомстити? Як повинен чинити християнин?
- У кого тобі доводиться найчастіше просити вибачення за провини (у батьків, учителів, друзів)?

Завдання 2.

Пригадай і напиши якнайбільше “чарівних” слів, які можна використати під час примирення з ближнім.

Наприклад: вибач мені, будь ласка; будьте ласкаві, пробачте мені; не гнівайся на мене; щиро прошу тебе.

Прощати, простити — ставитись до ближнього милосердно, не-злопам'ятно, вибачати йому провини. Слово походить зі старосло-в'янської мови, його буквальне значення — *звільнити (від боргу, гріхів тощо)*.

Завдання 3.

Уважно прочитай євангельську притчу та дай відповіді на пи-тання.

ПРИТЧА ПРО БЛУДНОГО СИНА

Він (Ісус Христос) сказав далі: “В одно-го чоловіка було два сина. Молодший з них сказав батькові: “Тату, дай мені ту части-ну маєтку, що мені припадає”. І батько роз-ділив між ними свій маєток.

Рембрандт*.
Повернення
блудного сина

Кілька днів потім молодший, зібравши все, подався у край далекий і там розтратив свій маєток, живши розпусно. І як він усе прогайнував, настав великий голод у тім краю, і він почав бідувати. Пішов він і найнявся до одного з мешканців того краю, і той послав його на своє поле пасти свині. І він бажав би був наповнити живіт свій стручками, що їх їли свині, та й тих ніхто не давав йому.

Опам'ятавшись, він сказав до себе: "Скільки наймитів у мого батька мають подостатком хліба, а я тут з голоду конаю. Встану та й піду до батька мого і скажу йому: "Отче, я прогрішився проти неба й проти тебе! Я недостойний більше зватися твоїм сином. Прийми мене як одного з твоїх наймитів". І встав він і пішов до батька свого.

* Рембрандт — голландський художник, майстер живопису і гравюри XVII століття. Один із найвідоміших художників в історії образотворчого мистецтва.

І як він був іще далеко, побачив його батько й, змилюсь, побіг, на шию йому кинувся і поцілував його. Тут син сказав до нього: “Отче, я прогрішився проти неба й проти тебе. Я недостойний зватися твоїм сином”. А батько кликнув до слуг своїх: “Притомом принесіть найкращу одіж, одягніть його, дайте йому на руку перстень і сандалі на ноги. Та приведіть відгодоване теля і заріжте, і їжмо, веселімся, бо цей мій син був мертвий, і ожив, пропав був, і знайшовся”. І вони почали веселитися.*

А старший його син був у полі; коли ж він, повертаючись, наблизився до дому, почув музику й танці. Покликав він одного із слуг і спитав, що б це було таке. Той же сказав йому: “Брат твій повернувся, і твій батько зарізав відгодоване теля, бо прийняв його живим-здоровим”. Розгнівався той і не хотів увійти. І вийшов тоді батько і почав просити його. А той озвався до батька: “Ось стільки років служу тобі й ніколи не переступив ні однієї заповіді твоєї, ти ж ніколи мені й козеняти не дав, щоб з друзями своїми я повеселився. Коли повернувся цей син твій, що проїв твій маєток з блудницями, ти зарізав для нього відгодоване теля”. Батько ж сказав до нього: “Ти завжди при мені, дитино, і все моє — твоє. А веселитись і радіти треба було, бо цей брат твій був мертвий — і ожив, пропав був — і знайшовся”. (Лк. 15, 11–32)

Батько

- Чи батько виконав прохання сина? Чому?
- Чи очікував батько повернення сина? Які факти це підтверджують?
- Як батько зустрів сина? Як поставився батько до того, що син розтратив усе майно, дане йому?
- Які речі батько дає синові? Про що це свідчить?
- Чи простив батько синові провини?

* Найкращий одяг, перстень, взуття, яке батько дав блудному синові, означало, що додому його дитина повертається не як слуга, а як рідний син. За єврейськими звичаями, лише заможна людина носила найкращий одяг, мала перстень, взувала сандалі. Слуги, раби, прості люди ходили босі.

Молодший син

- Як розпорядився майном син, коли покинув батьківську домівку?
- Які важкі часи настали для молодшого сина? Чи знайшов він якусь допомогу чи підтримку?
- На яку роботу він найнявся?

Довідка. Найбрудніша праця для юдеїв — це пасти свині. Цих тварин вважали нечистими.

- Коли до молодшого сина прийшло прозріння, кого він згадав? Що він вирішує робити? Знайди відповідь у притчі і зачитай її.
- З яким проханням син звернувся до батька?

Старший син

- Чи старший син виконував волю батька?
- Чому розгнівався він на батька? Чому не зрадів поверненню брата?
- Що відповів старший син батькові за те, що влаштував бенкет?
- Прокоментуй слова батька, сказані старшому синові: *“Ти завжди при мені, дитино, і все моє — твоє. А веселитись і радіти треба було, бо цей брат твій був мертвий — і ожив, пропав був — і знайшовся”*.
- Яка етична вартість притчі?
- Чи може бути позитивним почуття заздрості? Чи не міг би старший син потішитись поверненням свого брата, як це зробив батько?
- У чому виявилось милосердя батька?

Завдання 4.

Запам'ятай мораль притчі.

У притчі *батько* — це Бог, *молодший син* — це кожен з нас, *старший син* — заздрісний фарисей. Ця притча — це знак великого милосердя Божого до людини, яка кається.

Батько простив молодшому синові всі провини. Після його повернення не запитав ані про розтрачене майно, ані не дорікнув йому за розпусне життя. Він знову прийняв його як рідну дитину, бо втішився його розкаянням. Притча вчить щиро прощати ближнім їхні провини.

Завдання 5.

Прочитай і довідайся про цікавинки з життя українського народу.

Український народ має добрий звичай: миритися з ближнім, поки є з ним на одній життєвій дорозі. Віками складалися, передавалися з одного покоління в інше так звані **мирилки** (від слова *миритися*). Це невеличкі вірші, в яких є прохання до примирення, прощення. Ось один із них. Уважно прочитай.

МИРИЛКА

Ти не плач, не плач, не плач,
І мені скоріш пробач.
І на мене ти не сердься,
Бо у тебе добре серце.
Будем завжди ми дружити
І ніколи не сваритись.

Завдання 6.

Прочитай, як український письменник Остап Вишня проявив прощення та милосердя до людини у найважчу для себе годину. Дай відповіді на питання.

У холодний зимовий день хворий конвоїр отримав наказ доставити ув'язненого Остапа Вишню та його товариша до місця розстрілу. Треба було йти кілька кілометрів пішки заметеною снігом дорогою. Хворий конвоїр втрачав сили. Він не тільки не міг супроводжувати, підганяти “ворогів народу”, а й іти сам. Двоє арештантів по черзі тягли, а потім несли конвоїра на плечах. Зрозуміло, вони добряче запізналися на місці розстрілу.

Коли виконавці вироку побачили двох арештантів, які несли хворого конвоїра, то дуже здивувалися. Запланований розстріл уже відбувся, отже їх залишили живими. Конвоїр, якому Остап Вишня з товаришем врятували життя, з вдячності за їхнє благородство домігся, щоб над ними вже ніхто не знущався. Так “вороги народу” залишилися живими, а згодом і вийшли на волю.

- Що здивувало тебе у вчинку письменника?
- Чи був вдячний конвоїр своєму рятівникові?
- Чи ти здатний на вчинок, який здійснив Остап Вишня?
- Які висновки ти можеш зробити, прочитавши розповідь про Остапа Вишню?

Завдання 7.

Дізнайся, як у мистецтві розкривається тема притчі про блудного сина.

Вислів *блудний син* став крилатим, загальноживаним. Блудними синами називають людей, які забули про рідних батьків, власний рід, отчий край.

Тему притчі про блудного сина знаходимо у творчості багатьох письменників та художників. Наприклад, Тарас Шевченко намалював цілу серію картин під назвою “Притча про блудного сина”. Правда, художник запозичив лише назву євангельської притчі. Натомість сюжет картин Т.Шевченка у сатиричній формі відображає вади сучасного йому суспільства.

Тарас Шевченко.
Серед розбійників.
З серії “Притча про
блудного сина”

Український поет Іван Драч написав вірш “Блудний син”. Правда, в ньому йдеться не про біблійного блудного сина (який повернувся до батька), а про людину, яка, надовго покинувши рідний край, не витримує життя на чужині, щодня “крізь планету” шепче матінці “прости”.

БЛУДНИЙ СИН

(Американський варіант)

В Лос-Анджелесі, просто на газоні,
Впав чоловік в травичку долілиць.
І бачить крізь планету: грають коні
І грає Роська в шалі їх зіниць.

Впав чоловік і бачить крізь всю землю
Траву свою і стежечку свою,
Таку свою, що геть не відокремлю
Від тої споришевої в раю.

Впав чоловік під пальмами чужими
І бачить верболози, й чагарі,
І сиву матір з сивими дверима,
Де туляться на кроквах дві зорі.

Впав чоловік, і годі йому встати,
І кранами його не підвести.
Він бачить крізь планету: вийшла мати,
Він крізь планету шепче їй: “Прости”.

Хто він такий? Чого він так ридає?
Чого він сльози сушить крадькома?..
Це блудний син. І хто його не знає?
На скронях в нього вже кипить зима.

В Лос-Анджелесі, просто на газоні,
Впав чоловік в травичку долілиць.
Над ним ревуть тяжкі залізні коні
І небо стогне від залізних птиць...

Завдання 8.

✓ Заплануйте разом з класом інсценізацію притчі про блудного сина. Подумайте, до якого свята можна приурочити її виконання.

✓ Якщо твій товариш завинив перед тобою, спробуй перемогти в собі гіркоту образи і першим, як батько блудного сина, простягни йому руку примирення та прощення.

19. Цінність добрих справ

*Хто скупо сіє, скупо буде жати;
Хто щедро сіє, той щедро жатиме.*

(II Кор. 9, 6)

Завдання 1.

Прочитай про випадок, який стався на Житомирщині. Дай відповіді на питання, подані нижче.

Наталя їхала автобусом погостювати до батьків. Водій, обганяючи вантажівку, не справився з керуванням і автобус врізався в дерево. Молода жінка знепритомніла: у неї була важка травма голови.

На щастя, біля них зупинилася машина, що проїжджала повз місце аварії. З машини вийшла жінка і надала першу медичну допомогу постраждалим, зокрема і Наталі. Трохи згодом незнайома рятівниця привезла лікаря з найближчого села.

Уже в лікарні медики сказали Наталі, якщо б не перша допомога, надана їй на місці аварії, то вона б не вижила. Її стан був надзвичайно важкий. Потерпілій довелося наново вчитися говорити, ходити.

Минув час. Наталя намагалася знайти свою рятівницю. Та пошуки були марними. І лише через шість років вдалося зустрітись зі своєю рятівницею — пані Ядвігою, досвідченою медсестрою. Зустріч була надзвичайно радісною: дві жінки плакали від щастя. Одна дякувала, а інша тішилась від врятованого нею ще одного життя.

Нещодавно вони стали ще ріднішими. Пані Ядвіга стала хресною мамою Наталиному дитятку, (З газети)

- Як часто доводиться тобі зустрічатися з безкорисливо зробленим добром?
- Як би ти діяв у схожій ситуації? Чи зміг би ти вчинити так, як це зробила пані Ядвіга?

- Навіщо Наталя шукала свою рятівницю аж шість років?
- Який ще факт свідчить про вдячність Наталі?
- Чи варто допомагати людям, коли маєш безліч своїх справ та клопотів?
- Які висновки ти можеш зробити, прочитавши розповідь про добрий вчинок пані Ядвіги?
- З якою метою люди інколи роблять *напоказ* добро? Чи можна такі вчинки вважати добрими?

Забавання 2.

Уважно прочитай євангельську притчу та дай відповіді на питання.

ПРИТЧА ПРО ЗЕРНО ГІРЧИЦІ

Іншу притчу Він (Ісус Христос) подав їм, кажучи: “Царство Небесне подібне до зерна гірчиці, що його взяв чоловік та й посіяв на своїм полі. Воно, щоправда, найменше з усіх зерен; але як виросте, стає найбільшим з усієї городини, і навіть стає деревом, так що птаство небесне злітається і гніздиться на його гілках”.

(Мт. 13, 31–32)

Гірчиця — рослина, яка цвіте яскраво-жовтим цвітом і має дуже дрібне зерно. “Біла” гірчиця (яку вирощують в Україні) за сприятливих умов може сягати висоти півтора метра. А “чорна” гірчиця, про яку, мабуть, йдеться у притчі, виростає навіть до чотирьох метрів.

- Чи доводилось тобі бачити, як цвіте гірчиця?
- Чи це не є Божим чудом, що навколишня краса (гаї, ліси та діброви) — усе народжується з маленьких зернин?

Забавання 3.

Запам'ятай мораль притчі.

Як з найменшої зернини може вирости велика рослина, так і маленький добрий вчинок людини може дати згодом великі добрі плоди.

Ніколи, друже, не ображай менших від себе, бо з них можуть вирости “великі люди” (визначні вчені, знамениті актори, керівники потужних підприємств та ін.). У майбутньому ти ще гордитимешся, що знав їх ще зі шкільної лави.

Завдання 4.

Поміркуй, чи може незначний, на перший погляд, вчинок людини бути безцінним для ближнього?

Спекотного літа Василь відпочивав у горах. Після тривалої прогулянки хлопчик вирішив повернутися до своєї оселі. На кам'янистій гірській стежині він випадково зустрів старенького подорожнього, який виглядав дуже втомленим, ледве пересував ноги. На мить Василькові здалося, що подорожній от-от впаде від безсилля. Дідусь поглянув на хлопчика і попросив води. Довго не роздумуючи, Василько простягнув незнайомцю пляшку води, яку купила йому мама. Подорожній спрагло випив. На його втомленому обличчі з'явилася щира усмішка. “Дуже дякую тобі, дитино!” — промовив утішений дідусь і тремтячою рукою витер спітніле чоло. Василько відчув дивну радість і швиденько побіг до батьків, які давно вже чекали на нього. (Г.Сохань)

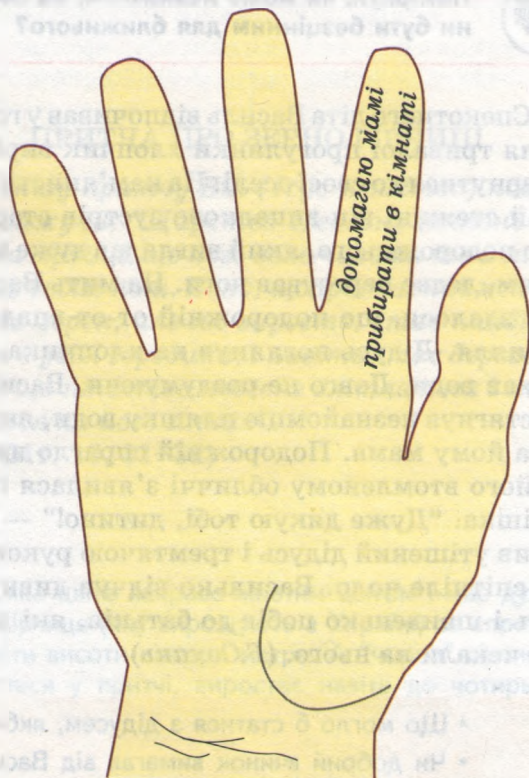
- Що могло б статися з дідусем, якби він не зустрів хлопчика?
- Чи добрий вчинок вимагав від Василька якихось особливих зусиль?
- Як ти вважаєш, чи схвалять батьки вчинок Василька?
- А як би ти діяв у схожій ситуації?
- Наскільки важливою була для подорожнього подана пляшка води?
- Ніби незначний добрий вчинок — подана пляшка води — могла врятувати комусь життя. Який висновок ти зробиш для себе?
- Поміркуй, в яких ситуаціях ніби незначний добрий вчинок може виявитись надзвичайно цінним.

Завдання 5.

Вправа: “Моя рука не зробить нікому зла”.

Пригадай казку про десятиох робітників (якщо забув, то перечитай у Додатку підручника). За поданим зразком обмалюй свою руку на папері. На кожному “робітникові” (зображенню пальця на малюнку) напиши, які добрі вчинки він допомагає робити твоїм рідним. Посередині долоні напиши імена своїх ближніх, які найчастіше чинять тобі добро.

Завдання 6.

Прочитай прислів'я, поясни їх зміст.

Не одежа красить людину, а добрі діла.
Хто іншим добра бажає, той і сам його має.
Краденим добром багатий не будеш.

Завдання 7.

Прочитай вірш Миколи Сингаївського. Дай відповіді на питання.

ДОЩ ІЗ КРАПЛІ ПОЧИНАЄТЬСЯ

Все — із доброго чи злого —
Починається з малого.

Листя виросте з листочка,
З нитки витчеться сорочка.

З пагінця чи з бруньки — гілка,
З гілки — дудочка-сопілка.

Хліб — з маленької зернини,
Дощ — із чистої краплини.

Пагорбок стає горою,
А роса стає водою.

Навіть річечка-ріка
Починається з струмка.

День турботою почнеться,
Кожен за своє береться.

Проганяй мерщій дрімоту
І рукам давай роботу.

І роби невтомно, вміло,
Хоч мале, та добре діло.

Музика Романа Дверія

Про-га-няй мер-щій дрі-мо-ту і ро-би нев-том-но, вмі-ло, хоч ма-ле, та до-бре ді-ло.
і ру-кам да-вай ро-бо-ту

- Поміркуй, до чого закликає автор вірша.
- Яка спільна думка стверджується у вірші та притчі?

Завдання 8.

✓ Прочитай притчу про гірчичне зерно у викладі св. євангеліста Марка (Мк. 4, 30–34).

✓ Не забувай здійснювати добрі вчинки, зазначені у вправі “Моя рука не зробить нікому зла”.

20. Універсальний моральний закон. Золоте правило

Що собі не мило — то й людям не бажай.
(Народна мудрість)

Завдання 1.

Поміркуй. Дай відповіді на питання, обґрунтовуючи свою думку конкретними прикладами.

- Чи бажає людина сама собі зла?
- А чи можна іншим бажати зла?
- Чи знаєш прислів'я: “Не копай яму іншому, бо сам у неї впадеш”? Чи можна сказати, що це прислів'я є народною притчею? Чому?

Завдання 2.

Уважно прочитай євангельське повчання та поміркуй, до чого закликає Ісус Христос.

Все, отже, що бажали б ви, щоб люди вам чинили, те ви чиніть їм, — це ж бо закон і пророки (Мт. 7, 12).

І як бажаєте, щоб вам чинили люди, чиніть їм і ви так само. (Лк. 6, 31)

Завдання 3.

Прочитай про доброчинство Феодосія Печерського — ігумена Києво-Печерської лаври (XI ст.). Дай відповіді на питання.

Феодосій Печерський ще з дитинства ви-
ростав побожною дитиною. Двадцятирічним
юнаком він став монахом Києво-Печерської
лаври. У монастирі Феодосій Печерський був
взірцем покори і милосердя для ченців. Коли
йому виповнилося 30 років, монахи обрали
його ігуменом Києво-Печерської лаври.

Одного разу до Феодосія Печерського при-
вели зв'язаних розбійників, яких схопили в од-

ному монастирському селі на крадіжці. Ігумен, побачивши їх зв'язаними і в такому нещасті, дуже розчулився й просльозився. Наказав їх розв'язати, дати їм їсти й пити. Водночас багато повчав, щоби нікому не завдавали шкоди і не чинили лиха. Наприкінці дав їм ще й частку майна на потребу і відпустив їх з миром.

Вони залишили монастир, прославляючи Бога і Феодосія Печерського. Відтоді вони нікому і ніколи не чинили зла, а вдовольнялися своєю працею. Такою була сила впливу на людей великого Феодосія та його милосердя.

Поблизу монастиря ігумен спорудив будинок і церкву в ім'я святого первомученика Степана. Там він приймав убогих, сліпих, калік і прокажених, а з монастиря давав їм все необхідне: десятину всього монастирського прибутку. Також щосуботи споряджав цілий віз хліба для тих, які перебували у в'язницях.

- З якою метою привели розбійників до Феодосія?
- Як зреагував Блаженний, коли дізнався, що вони вчинили?
- Як характеризує це Феодосія?
- Навіщо Блаженний ще навчав їх? Невже не міг просто відпустити?
- Як вплинула на розбійників розмова з Феодосієм?
- Які ще добрі вчинки здійснював Преподобний?
- Прикладом чого є для нас Феодосій?

Завдання 4.

Прочитай прислів'я, поясни їх зміст.

Чого собі не зичиш, і другому не бажай.
Не копай яму іншому, бо сам у неї впадеш.
Не плюй у криницю, бо ще прийдеться з неї
води напитися.

Завдання 5.

За поданим зразком перелічи і запиши в колонку назви днів тижня. Навпроти кожного дня напиши добрий вчинок, який ти хочеш здійснити для ближніх.

Понеділок — відвідаю хвору бабусю.	Вівторок —	Середа —	
Четвер —	П'ятниця —	Субота —	Неділя —

Завдання 6.

✓ Постарайся здійснити всі заплановані тобою добрі вчинки. Подякуй Богові за них. Учися отримувати втіху від кожної зробленої тобою гарної, доброї, потрібної людям справи.

21. Узагальнення

*Промчатися життям — негоже,
Бо стільки спраги на шляху!..
Сповни мене любов'ю, Боже,
Хай скроплю земельку суху.*

(Василь-Богдан Мендрунь)

Завдання 1.

Склади невеличку розповідь на тему: “Моя улюблена притча із розділу “Етика людських взаємин у світлі Христового вчення”. Спробуй інсценізувати окремі епізоди притч разом зі своїми товаришами.

Завдання 2.

Конкурс “Народна мудрість про християнські цінності”. Позмагайся зі своїм однокласником. Пригадайте якомога більше прислів'їв, вивчених на уроках християнської етики (розділ “Етика людських взаємин у світлі Христового вчення”).

Навипередки запишіть їх на дошці. Виграє той, хто записав більше прислів'їв.

Завдання 3.

Питання-відповідь. Заздалегідь підготуй для вчителя питання на християнсько-етичну тематику. Запропонуй учителю відповісти на них.

Завдання 4.

Прочитай оповідання Василя Сухомлинського. Поміркуй над питаннями, поданими нижче.

ЛЕДАЩЕ ВСЕ НЕПУТЯЩЕ

Учився у школі Андрій як-небудь: “трійка” — то й добре, а як і “двійка” часом — не біда. Часто викликали батька й матір до школи, умовляли: заставляйте його вчитися краще. Та батько й мати не могли нічого вдіяти: не хотілось Андрієві вчитися.

Ледве закінчив Андрій школу. Пішов на роботу в тракторну бригаду. Та й працювати не хочеться. Особливо не хочеться Андрієві рано вставати. А йому до сходу сонця треба в полі бути.

Іде Андрій вранці на поле й проклинає життя: “Навіщо я живу, навіщо так тяжко мучуся?”

І здається йому цілий світ похмурым і безрадісним.

Нещасна та людина, яка не любить трудитись. Усе, що є у світі красивого й могутнього, — створено працею.

Ледаще все непутяще.

- Чи вмієш ти, як Андрій, “ловити на уроках гав”?
- Чому Андрій не хотів учитися?
- Чи був Андрій добрим сином для батьків? Чи зможе він допомогти батькам, коли вони постаріють?
- Від чого нас застерігає автор оповідання?
- Яка основна думка оповідання?
- Прочитай уголос три останні речення, поясни їх зміст.

Завдання 5.

Конкурс малюнка. Намалюй епізод із притчі (див. розділ “Етика людських взаємин у світлі Христового вчення”). Розкажи про зміст малюнка та вмотивовуй вибір саме цього епізоду з притчі.

Завдання 6.

✓ Прочитай ще раз епіграф до уроку та поясни його зміст. Який висновок ти зробиш для себе?

✓ Учись проявляти милосердя — допомагай людям, які потребують твоєї допомоги, не принижуй їхньої гідності.

Розділ IV

ОСНОВИ морального життя

22. Поширення добра у світі

Раз добром нагріте серце вік не охолоне.
(Тарас Шевченко)

Завдання 1.

Анкетування. На окремому аркуші паперу напиши відповіді на питання, подані нижче. Письмове опитування проводиться анонімно, тобто без зазначення прізвищ. Тому не соромся відповісти щиро та правдиво. Взявши до уваги ваші міркування (твої власні та твоїх однокласників), учитель проведе сьогодні з вами розмову.

• Хто з оточуючих найчастіше робить тобі добро?

- 1) батьки;
- 2) друзі;
- 3) рідня;
- 4) однокласники;
- 5) учителі;
- 6) інші варіанти відповіді.

• Пригадай добрий вчинок, який недавно здійснив для тебе ближній.

• Як ти віддячився за виявлене ближнім милосердя до тебе?

- 1) ніяк;
- 2) забув про нього;
- 3) подякував;
- 4) натомість відповів також добрим вчинком;
- 5) інший варіант відповіді.

• Що зобов'язує мене здійснювати добрі вчинки?

- 1) прагнення допомогти;
- 2) жалість та співчуття людині, яка потрапила в біду;
- 3) бажання, щоб мене похвалили, виділили серед інших;
- 4) звичка;
- 5) інший варіант відповіді.

Завдання 2.

Уважно прочитай євангельську притчу та дай відповіді на питання.

ПРИТЧА ПРО ЗАКВАСКУ

Ще іншу притчу розповів їм: “Царство Небесне схоже на закваску, що її бере жінка і кладе до трьох мірок муки, аж поки все не вкисне”. (Мт. 13, 33)

- Чи знаєш, що таке дріжджі, і для чого вони? А чи чув від бабусі, дідуся слово *закваска*?
- Навіщо жінка кладе закваску “до трьох мірок муки”?
- Уяви собі хліб, спечений без закваски, — неvirослий, глевкий, — та порівняй зі смаком пишної паски. Що смачніше?
- Як притча допомагає розкрити тему уроку? (Зверни увагу на епіграф до уроку).

Завдання 3.

Запам'ятай мораль притчі.

Щоби випічка була пишною, потрібно закваску добре вимішати з борошном, — тільки тоді тісто виросте.

Так само добрий вчинок однієї людини згодом стає прикладом для інших людей — “піднімає” їх на добрі справи.

Завдання 4.

Прочитай прислів'я, поясни їх зміст.

За добро добром віддячать.
Бог віддасть сторицею.
Добре діло роби сміло.
Роби добро і не питай, для кого воно.

Завдання 5.

Прочитай і довідайся про цікавинки з життя українського народу.

Добрий вчинок — це найкращий слід на Землі, який може залишити після себе людина. В українців була гарна традиція називати іменами людей те, що вони доброго зробили для громади.

Наприклад: *Василева криниця* — зрозуміло, що її викопав і спорядив Василь — невідомий нам, але добре знаний серед односельців, шанований ними ґазда.

Так, людська пам'ять увіковічнила добрий вчинок людини: *Степанів сад, Михайлова дорога, Іванів луг*.

- Пригадай відомих людей своєї місцевості, які допомогли збудувати школу, лікарню, посприяли виданню книги.
- Довідайся, що означають слова *спонсор, меценат, доброчинець*?

Завдання 6.

Прочитай вірш Галини Пухти. Дай відповіді на питання.

УРОК НА МИКОЛАЯ

Ото сьогодні втіхи в школі буде!
Лапятий сніг притрушує стежки.
Веселий гомін сонні шибки будить —
Біжать у клас маленькі першачки.

Сміються оченята:
— Гляньте, в мене
Новенькі чобітки!
— І в мене теж!

— А в мене ось цукерок повна жменя!
— То Миколайко вам приніс?
— Авжеж!

Навипередки щебетали діти.
Хтось навіть бачив Миколая в сні.
І лиш одне хлоп'ятко сумовито
З-під лоба в очі глянуло мені.

Ще мить — і дзвоник обізвався лунко,
Здригнувся голос хлопчика від сліз:
— Чому той дядько всім носив дарунки
І лиш мені нічого не приніс?

Що я могла тоді йому сказати?
Йшов до кінця вісімдесятий рік.
Учителька була у нього мати,
А батько був "великий" чоловік*.

І я голівку гладила дитячу,
Втирала кожну зронену сльозу:
— Ну хочеш, я тобі великий м'ячик
З малюнками на завтра принесу?

Скривились губенята: "Я не хочу".
В сльозах здригалось личенько бліде.
І довго-довго ще чекав той хлопчик,
Коли до нього Миколай прийде.

- Хто 19 грудня, щороку, через наших батьків, опікунів, приносить нам невеличкі, але такі солодкі й радісні подарунки?
- Чи приходять до твоєї домівки Миколай?
- Як ти вважаєш, чому хлопчик, який не мав чим похвалитися перед іншими, назвав Миколая дядьком?
- Як ти вважаєш, яким чином можна поширювати добро у світі?

Завдання 7.

- ✓ Порівняй зміст притчі від Мт. 13, 33 зі змістом аналогічної притчі від Лк. 12, 35–48.
- ✓ Таємно (як Святий Миколай) здійснюй добрі вчинки для близьких людей.

* При комуністичному режимі було суворо заборонено дотримуватись християнських традицій, відзначати християнські свята, ходити на Богослужіння до церкви. Якщо хтось порушував ці норми, то людину карали: виганяли з роботи, навіть ув'язнювали. До речі, у 40-х роках минулого століття багато священнослужителів постраждали за християнську віру.

23. ОСНОВА РАДОСТІ

*Радість, гарна іскро Божя!
Несказанно любо нам
Увійти, царице гожа,
В твій пресвітлий дивний храм.*

(Йоганн-Фрідріх Шіллер)

Завдання 1.

Дай відповіді на питання, обґрунтовуючи свою думку конкретними прикладами.

- Чи пригадуєш випадки зі свого життя, коли ти плакав від радості?
- Чи доводилось тобі бачити, як інші з радості плачуть?
- Чиї успіхи найчастіше викликають у тебе позитивні емоції — власні чи ближнього? Чому?
- У яких словах чи діях може виявлятися твоя радість за добрі успіхи ближнього?
- Чи не заздриш успіхові інших? Чи спонукає тебе чужий успіх до самовдосконалення, до активнішої праці?

Завдання 2.

Прочитай оповідання Василя Сухомлинського. Поміркуй над питаннями, поданими нижче.

ЧОГО МАМА ТЕПЕР ПЛАЧЕ?

У дівчинки Олесі є старший брат Микола. Він працює трактористом.

Прийшов час Миколі в армію.

Проводжаючи сина, мати заплакала. Олеся розуміла, чому плаче мама. Два роки служитиме Микола. Два роки не бачитиме його мама. От вона й плаче. І Олеся заплакала...

Минуло два роки. Прийшла звістка: повертається Микола з армії.

Поїхали мама з Олесею на станцію зустрічати Миколу.

Вийшов Микола з вагона, усміхається. А мати підбігла до нього, обняла й заплакала.

А Олеся не розуміє: чого мама тепер плаче?

- Чи була причина для сліз, коли мама Олесі проводжала свого сина до війська?
- Чому вдруге заплакала мама, коли побачила свого сина-красеня через два роки?
- Як би ти пояснив дівчинці Олесі причину сліз її мами (у першому та другому випадках)?

Радість — позитивне почуття втіхи, внутрішнього задоволення, в основі якого є любов до Бога, ближнього та самого себе.

Завдання 3.

Уважно прочитай євангельську притчу та дай відповіді на питання.

ПРИТЧА ПРО ЗАГУБЛЕНУ ДРАХМУ

Котра жінка, маючи десять драхм, як одну загубить, не засвічує світла, не замітає своєї хати й не шукає її старанно, поки не знайде? А, знайшовши, скличе подруг та сусідок і їм скаже: “Радійте зі мною, бо я знайшла ту драхму, що була загубила”.

Отак, кажу вам, буває між ангелами Божими через радість над одним грішником, що кається, (Лк. 15, 8–10).

Драхма — срібна монета у греків. Інколи траплялися золоті драхми, які мали більшу цінність, аніж срібні.

- Якщо б у твоїй колекції було 10 срібних монет і раптом однієї не стало, чи ти шукав би її?
- Чи похвалився б ти друзям, знайшовши її?
- Прочитай уголос останнє речення (біблійний вірш) притчі. Як ти розумієш його зміст?
- Пригадай, друже, що таке гріх.
- Які життєві події (ситуації) можуть підштовхнути грішника до каєття?

Завдання 4.

Запам'ятай мораль притчі.

У притчі загублена драхма порівнюється з долею грішника. Жінка *наполегливо* шукала драхму доти, поки не знайшла. Так само Господь докладає багато зусиль, і грішна людина повинна б замислитись над своєю поведінкою, покаятись, стати кращою, добрішою. Тоді велика радість на небі є від того, що ще на одну добру людину більше стало на Землі.

В основі радості має бути християнська любов. За ближнього вміє радіти тільки той, хто не заздрить, хто щиро любить його.

Завдання 5.

Прочитай прислів'я. Яка риса характеру засуджується в них?

Не радуйся чужому лихові.

У заздрості немає радості.

Злий плаче від заздрості, а добрий — від радості.

Завдання 6.

✓ Спробуй розрадити сумну, заклопотану людину. Усміхнись до неї. Нагадай, що після темної смуги в житті завжди приходить світла.

✓ Ще раз прочитай епіграф до уроку і поясни його дивний зміст. Чи знаєш, що ці прекрасні слова стали гімном об'єднаної Європи (першої спільноти добровільно об'єднаних, рівних за правами держав)?

24. **В**ідповідальне ставлення до життя

*Будем жить, людей любить,
Святого Господа хвалить.
(Тарас Шевченко)*

Завдання 1.

Прочитай вірш Василя-Богдана Мендруня та дай відповіді на питання, обгрунтовуючи свою думку конкретними прикладами.

- Як ти розумієш вислів *Відповідальне ставлення до життя*?
- Прочитай вірш Василя-Богдана Мендруня.

МІЙ ДІДУСЬ

Пахнуть сіном руки дужі,
Пахнуть деревом смолистим,
Руки чуйні, руки мужні, —
Мозолів рясне намисто.

Пахнуть хлібом, виноградом,
Я на них щаслива вся...
Україну роблять садом
Руки мого дідуся.

- Про кого з твоїх рідних ти можеш сказати стільки доброго, як це зробив автор поезії?
- Який образ дідуся-українця виник у твоїй уяві після прочитання цієї поезії?
- Чи дідусь, на твою думку, був *Відповідальною* людиною у житті? Якщо так, то за що і за кого?
- Як ти вважаєш, чи сьогодні є актуальною тема відповідальності кожної людини за життя на Землі?

Відповідальність — покладений на когось або взятий на себе обов'язок відповідати за певну ділянку роботи, вчинки тощо.

Завдання 2.

Уважно прочитай євангельську притчу та дай відповіді на питання.

ПРИТЧА ПРО ВІРНОГО ТА НЕВІРНОГО СЛУГУ

Котрий є вірним та мудрим слугою, якого пан настановив над челяддю своєю давати їм поживу своєчасно?

Щасливий той слуга, якого пан його, повернувшись, застане при роботі. Істинно кажу вам, що він поставить його над усім своїм маєтком.

Коли ж той злий слуга скаже в своєму серці: “Мій пан бариться”, — та й почне бити своїх товаришів-слуг, їсти та пити з п'яницями, — то прийде пан того слуги за дня, якого він не сподівається, і за години, якої він не знає, та й розітне його надвоє і долю його з лицемірами покладе. Там буде плач і скрегіт зубів. (Мт. 24, 45–51)

- Який слуга, на твою думку, є кращим? Чому?
- Яку “нагороду” отримає від свого пана злий слуга за нечесну працю?
- Чи траплялися у твоєму житті люди, схожі на першого та другого слугу?
- Яка етична вартість притчі?

Завдання 3.

Запам'ятай мораль притчі.

Людина є відповідальною за свій спосіб життя і перед Богом, і перед людьми. Жити треба гідно, по-християнськи, чесно виконуючи свої обов'язки вдома, у школі, на роботі. Християнин є відповідальним за життя ближніх, за стан справ у державі.

Наприклад, обов'язок лікаря — врятувати життя хворому, вчителя — збагатити знаннями учня, а батька — виховати добру дитину.

Завдання 4.

Прочитай вірш. Дай відповіді на подані нижче питання.

* * *

Виглядала мати із вікна,
Поглядала мати на дорогу.
Другий поверх. Мовчазна стіна.
Хто розділить радість чи тривогу?

Старість подивлялася на шлях —
Бо оце зосталось тільки й світу...
Привезли сюди на “Жигулях”
Позавчора рідні її діти.

Тут, мовляв, їй буде веселіш.
(От сиди, стара, і веселися).
Від думок — полиново гіркіш:
Рідні діти матері зреклися.

Хворе серце плаче по ночах,
Та не шле проклін до їх порога.
Озовись надією в очах,
Гомінка натруджена дорого.

(Анонім)

- Чи погоджуєшся ти з думкою, що *батьки відповідальні за життя дітей, а дорослі діти відповідальні за життєвий добробут батьків у похилому віці?*
- Як ти оцінюєш вчинок дітей, які віддали рідну матір на чужі руки — в будинок престарілих людей?
- Які почуття виникли в серці матері, залишеної дітьми? Як ти зрозумів слова: “*Від думок — полиново гіркіш*”?
- Який висновок ти зробиш для себе?
- Яка основна думка вірша?

Завдання 5.

Прочитай прислів'я, поясни їх зміст.

Не живи сам для себе, бо не вродився сам від себе.
Життя — що стерниста нива: не пройдеш, ноги не вколовши.
Яку дружбу заведеш, так і життя проведеш.
Життя прожити — не поле перейти.
Вік звікувати — не пальцем перекивати.

Завдання 6.

Підсумуй, висловлюючи власну думку.

- У чому виявляється наша відповідальність за життя перед Богом, самим собою, ближнім?
- Прочитай уголос епіграф до уроку. Чи погоджуєшся з такою порадою-побажанням великого українського пророка Тараса Шевченка?

Завдання 7.

✓ **Порівняй зміст притчі від Мт. 24, 45–51 зі змістом аналогічної притчі від Лк. 12, 35–48.**

25. **Наполегливість у добрих справах**

А ви, брати, не втомлюйтеся добро чинити.
(II Сол. 3, 13)

Завдання 1.

Поміркуй. Дай відповіді на питання, обгрунтовуючи свою думку конкретними прикладами.

- Прочитай уголос епіграф до уроку та поясни його зміст.
- Що означає *бути наполегливим у добрих справах*? Чи є відмінність між наполегливістю і впертістю?
- Які приклади з історії, художньої літератури (пригадай наполегливість Тараса Шевченка у написанні віршів, створенні картин тощо) ти можеш навести, в яких йдеться про наполегливість людини в досягненні доброї мети?
- У чому найчастіше проявляється твоя наполегливість?

Наполегливість — здатність людини бути стійкою, завзятою, непохитною у досягненні мети.

Завдання 2.

Уважно прочитай євангельську притчу та дай відповіді на питання.

ПРИТЧА ПРО НЕСПРАВЕДЛИВОГО СУДДЮ ТА ВДОВУ

Він (Ісус Христос) розповів їм притчу про те, що треба молитись завжди й не падати духом. І казав: “В одному місті був один суддя, що не боявся Бога, ні людей не соромився. Була ж одна вдова в тім місті, що (завжди) приходила до нього й говорила: “Оборони мене від мого супротивника!” І довго не хотів він, але згодом мовив сам до себе: “Хоч я Бога не боюся і людей не соромлюся, але тому, що ця вдова мені надокучає, я її обороню, щоб вона не приходила безперестанку та не морочила мені голови”.

Тут Господь додав: “Слухайте, що суд-
дя несправедливий каже? А Бог хіба не обо-
ронить своїх вибраних, які до нього день і ніч
голосять, і чи баритиметься до них? Кажу
вам: оборонить їх негайно. Тільки ж Син
Чоловічий, коли прийде, чи знайде на землі
віру?” (Лк. 18, 1–8)

- Що можна сказати про суддю, який “не боявся Бога, ні людей не соромився”? Чи є такі судді сьогодні?
- Чи суддя відповідально виконував свої обов’язки?
- Як відноситься до прохань людей Господь? Знайди відповідь у притчі.
- Яка етична вартість притчі?

Завдання 3.

Запам’ятай мораль притчі.

Берімо приклад з вдови — добиваймося
справедливого вирішення усіх справ. А Бог
захистить нас.

*“Просіть — і дасться вам, шукайте — і
знайдете, стукайте — і відчинять вам”*
(Мт. 7, 7)

Завдання 4.

Прочитай прислів’я, поясни їх зміст.

До доброї криниці стежка утоптана.
Добра праця ніколи не пропадає.
Дай, Боже, щоб усе було гоже.

Завдання 5.

**Прочитай розповідь про геніального українського письменника
та художника Тараса Шевченка. Дай відповіді на питання, пода-
ні нижче.**

Тарас Шевченко був надзвичайно доброю
людиною. Біографи згадують такий факт з
його життя. Коли Тарас Шевченко навчався в
Академії мистецтв у Петербурзі, він отримував
чималу стипендію та мав можливість додатко-

во заробити, продаючи свої картини. Здавалося, повинен був би жити небідно. Однак вроджена доброта Тараса підштовхувала його до необачних вчинків: він майже все розтрачував, даючи щедрі пожертви на різноманітні доброчинні цілі. Люди позичали гроші в Тараса Шевченка, а потім швидко “забували” їх віддати. По милостиню до українського письменника приходили жебраки з околиць міста.

Допомагав Шевченко і своїй рідні. Брат Микита попросив у Тараса позичити йому п’ятдесят карбованців на купівлю землі. Тоді це була дуже велика сума. Письменник, не вагаючись, вислав гроші братові. У листі написав, що позичати гроші братові гріх. Тому дарує йому ці карбованці. Також Тарас Шевченко попросив брата допомагати його сестрам — Марії та Ярині.

Тарас Шевченко знав, що багато людей зловживають його добротою та довірливістю, однак продовжував чинити добро.

Т.Шевченко.
Автопортрет

- У чому проявлялася доброта Тараса Шевченка?
- Чи можна сказати, що причиною, яка спонукала Тараса Шевченка роздавати гроші “на вічне віддавання”, була глибока побожність?
- Пригадай факти наполегливості в добрих справах наших найзаможніших співвітчизників-українців.
- А як би ти, друже, чинив, коли б несподівано став мільонером?

Завдання 6.

- ✓ **Учись** виявляти наполегливість у добрих справах, наприклад, у навчанні!
- ✓ **Учись** розпізнавати людей, байдужих до твоїх потреб (мовляв, дай мені спокій зі своїми проблемами). Ніколи не проявляй байдужого ставлення до свого ближнього!
- ✓ **Учись** розпізнавати людей, які можуть підштовхувати тебе до зла. Не чини так, як вони!

26. ЩЕДРІСТЬ І ЗАХЛАННІСТЬ

*Добро своєю рукою сіючи,
не лінуйтесь ні на що хороше.*

(Володимир Мономах)

Завдання 1.

Прочитай у морально-етичному словничку пояснення значення слів **щедрість** та **захланність**. Дай відповіді на питання, подані нижче. Обґрунтуй свою думку конкретними прикладами.

Щедрою називають ту людину, яка радо надає допомогу потребуючому, яка не шкодує ніяких благ (зароблених своєю працею) для ближнього. Протилежні поняття: *скупий, захланний, жадібний, непоміrkований*.

Захланним вважають того, хто не має міри в своїх тілесних і матеріальних бажаннях та прагненнях. Захланній людині завжди мало того, що вона має.

- Чи є щедрі люди серед твоїх друзів?
- Чи маєш ти змогу проявляти щедрість щодо свого ближнього?
- Чи потрібно у наш час говорити про захланність — одну з найпотворніших рис людини?
- Як ти вважаєш, чи є захланність основною причиною злочинів у суспільстві? Чому?
- Що, на твою думку, сприятиме тому, що захланна людина може виправитись, стати щедрою?
- Яким хоче бачити тебе Господь?
- Прочитай епіграф до уроку. Поясни його зміст.

Завдання 2.

Уважно прочитай євангельську притчу та дай відповіді на питання.

ПРИТЧА ПРО НЕМИЛОСЕРДНОГО БОРЖНИКА

Царство Небесне схоже на царя, що хотів звести рахунки з слугами своїми. Коли він розпочав зводити рахунки, приведено йому одного, що винен був десять тисяч талантів. А що не мав той чим віддати, то пан

і звелів його продати, а й жінку, дітей і все, що він мав, і віддати. Тоді слуга, впавши йому в ноги, поклонився лицем до землі й каже: "Потерпи мені, пане, все тобі поверну". І змилювався пан над тим слугою, відпустив його й подарував йому борг той.

Вийшовши, той слуга здибав одного з своїх співслуг, який винен був йому сто динаріїв, схопив його й заходився душити його, кажучи: "Віддай, що винен". Тож співслуга його впав йому в ноги й почав його просити: "Потерпи мені — я тобі поверну". Та той не схотів, а пішов і кинув його в темницю, аж поки не поверне борг. Як же побачили товариші його, що сталося, засмутились вельми, пішли до свого пана й розповіли йому про все сподіяне.

Тоді його пан покликав його і сказав до нього: "Слуго лукавий! Я простив тобі весь борг той, бо ти мене благав. Чи не слід було й тобі змилюватися над твоїм товаришем, як я був змилювався над тобою?" І, розгнівавшись, його пан передав його катам, аж поки йому не поверне всього боргу.

Отак і мій Отець Небесний буде чинити вам, якщо кожний з вас не прощатиме братові своєму з серця свого. (Мт. 18, 23–25)

- Що хотів зробити пан зі своїм слугою, який був винен йому десять тисяч талантів?
- Чи змилювався пан над своїм боржником і чому?
- Що вчинив боржник зі своїм співслужбою, який заборгував йому сто динаріїв?
- Що зробив пан із немилосердним боржником? Зачитай його слова.
- Як ти вважаєш, вирок пана був справедливим чи ні?
- Прочитай уголос останнє речення (біблійний вірш) притчі та розтлумач його зміст.
- Поміркуй: у яких життєвих ситуаціях ми нагадуємо немилосердного боржника?
- Чи зберегла притча актуальність для нинішнього покоління людей?

Завдання 3.

Запам'ятай мораль притчі.

Притча засуджує захланність. Жадібний слуга, не простивши боргу своєму ближньому, накликав на себе гнів пана.

Так само Господь чинитиме з тими, хто не проявляє щедрості, милосердя до свого ближнього. Уникаймо захланності. Проявляймо щедрість та милосердя до своїх ближніх.

Завдання 4.

Прочитай прислів'я-побажання, поясни їх зміст.

Щоб нам добре жилося-булося, щоб у нашій житі колосся вилося.

Що хата має, тим і приймає.

Чим багаті, тим і раді.

Завдання 5.

Прочитай і довідайся про цікавинки з життя українського народу.

Здавна український народ славився щедрістю та гостинністю. Дотепер збереглася традиція зустрічати гостей хлібом-сіллю. У західному регіоні є навіть діалектне слово *гостинець*, споріднене зі словом *гості*. Досі в багатьох селах та містечках гостинцем називають великий “битий” шлях, навіть вулицю. Мовляв, кожен, хто іде вулицею (шляхом), є гостем цього села чи містечка.

- Пригадай, у яких ситуаціях зустрічають гостей хлібом і сілля сьогодні.

Завдання 6.

Прочитай про добродійність князя Олега (XII ст.). Дай відповіді на питання.

Князь Олег часто проявляв свою щедрість щодо вбогих. Зокрема тоді, коли відбувались певні урочисті події. Так, у 1115 році урочисто були перенесені мощі Бориса і Гліба до храму, спеціально побудованого для цього у Вишгороді.

З нагоди освячення церкви князь Олег запросив на обід бідних, подорожніх та жебраків. Три дні харчувалися вбогі у Вишгороді коштом князя.

- У чому проявилась щедрість князя Олега?
- Які роздуми викликає в тебе факт про доброчинність князя Олега?
- Який висновок ти зробиш для себе?

Завдання 7.

Прочитай епіграму (короткий вірш, у якому висміюються негативні риси людини) та спробуй уявити карикатурний вигляд цього щедрого на обіцянки “героя” епіграми.

Аби з нас кожен щедро звик
давати більш, ніж обіцяти, —
всім надала природа-мати
на пару рук — один язик.
А ти все робиш навпаки,
бо обіцяти звик даремно:
два язики у тебе, певно,
й немає жодної руки.

(Франсіско де ла Торре. VI ст., Іспанія)

- Який висновок ти зробиш для себе, щоб не уподібнюватись до “героя” епіграми?

Завдання 8.

✓ **Склади невеличку розповідь на тему: “Як проявляється моя щедрість у житті?”**

27. С ПРАВЕДЛИВІСТЬ ТА ВИНАГОРОДА

*Я хочу правді бути вірним другом
І ворогом одвічним злу.*

(Василь Симоненко)

Завдання 1.

Поміркуй. Прочитай про випадок, який трапився на Тернопільщині з двома підлітками. Дай відповіді на питання, подані нижче.

Два підлітки гралися м'ячем на подвір'ї будинку. Під час гри м'яч закотився у кущі. Хлопці побігли туди, але, крім м'яча, побачили в кущах ще й барсетку. Відкрили її і здивувалися: у ній були документи, ключі та багато грошей (як виявилось згодом — понад десять тисяч гривень). Підлітки занесли знахідку додому. За паспортними даними їхні батьки знайшли власника барсетки. Ним виявився важкохворий мешканець сусіднього будинку. Очевидно, під час чергового нападу хвороби сусід загубив барсетку в кущах. Як з'ясувалося згодом, він тривалий час збирав гроші на ремонт квартири. Коли загубив їх, то про ремонт і не міг навіть думати.

За цей благородний вчинок двох хлопців у школі, на святі першого дзвінка, нагородили відзнаками міського голови. *(З газети)*

- Чи здивував тебе вчинок двох хлопців? Чому?
- Як ти гадаєш, чи добре виховували батьки своїх синів?
- На твою думку, чи сьогодні багато людей могли б повторити схожий вчинок? Чому?
- Як найчастіше діє “сучасна людина” в схожих ситуаціях? Наведи приклади.
- Чи благородний вчинок хлопців є для тебе прикладом для наслідування? Чому?

Справедливість — правильне з морально-етичної точки зору, неупереджене ставлення до ближнього.

Винагорода — плата за працю, нагорода за заслуги.

Уважно прочитай євангельську притчу та дай відповіді на питання.

ПРИТЧА ПРО ВИНОГРАДАРІВ

Слухайте іншу притчу. Був один чоловік-господар, що насадив виноградник. Він обвів його огорожею, видовбав у ньому чавило, вибудував башту, винайняв його виноградарям і відійшов. Коли ж настала пора винозбору, послав він слуг своїх до виноградарів, щоб узяти від них плоди, йому належні. А виноградарі, схопивши його слуг, кого побили, кого вбили, кого ж укаменували.

Тоді він послав інших слуг, більше від перших, але ті вчинили й з ними те саме.

Наприкінці послав до них свого сина, кажучи: “Матимуть пошану до мого сина”. Та виноградарі, узрівши сина, заговорили між собою: “Це спадкоємець. Нумо, вб’ємо його й заберемо собі його спадщину”. І взявши його, вивели геть з виноградника й убили.

Отож, коли прибуде господар виноградника, що зробить з тими виноградарями? “Лютих люто вигубить”, — відповіли йому, — а виноградник винаймуть іншим виноградарям, що будуть давати йому плоди його своєчасно”. Тоді Ісус сказав їм: “Чи в Письмі не читали ви ніколи: “Камінь, що відкинули будівничі, став каменем наріжним. Від Господа це сталося і дивне в очах наших”.

Тому кажу вам: “Відніметься від вас Царство Боже й дасться народові, що буде приносити плоди його. Хто впаде на цей камінь, розіб’ється, а на кого він упаде, того роздушить”.

Почувши ці притчі, первосвященники й фарисеї зрозуміли, що Він про них говорить. І намагалися схопити Його, та боялися людей, бо ті мали Його за Пророка. (Мт. 21, 33–46)

- Чи виноградарі були вдячні господарю за наданий їм виноградник? Чому?
- Чому вони повбивали слуг та сина господаря?
- Що вчинив господар у відповідь? Зачитай уривок із притчі.
- Чи зрозуміли священники та фарисеї, про кого йдеться у притчі?
- Хто має бути “наріжним каменем” нашого життя?

Завдання 3.

Запам'ятай пояснення притчі.

У притчі *господар* — це Бог. *Виноградарі* — це люди, які не прийняли ані Господніх слуг (пророків), ані Його Сина (Ісуса Христа), яких повбивали.

Наріжний камінь — це Христос.

Блаженні голодні та спрагли справедливості, бо вони наситяться. (Мт. 5, 6)

Завдання 4.

Прочитай розповідь про те, як Володимир Мономах захищав простих людей від здириництва. Дай відповіді на питання, подані нижче.

У XII столітті в Київській Русі, як, зрештою, і в інших європейських державах, діяв несправедливий закон щодо позики грошей. Так, боржник зобов'язувався виплачувати лихвареві (людині, яка позичала гроші) удвічі, а то й втричі більше грошей за рік, аніж насправді повинен був виплатити. Зрозуміло, ніхто з боржників (а це були бідні люди) не міг вчасно повернути гроші. Борг швидко зростав. За його несплату забирали в неволю не лише самого боржника, а й усю його сім'ю.

Володимир Мономах не міг змиритися з таким нехристиянським ставленням до його підлеглих. Адже страждали здебільшого незаможні люди. Натомість лихварі швидко збагачувалися. Відомий випадок, коли борг вбитого на війні боярина зріс у п'ятдесят разів. Згідно з законом уся його родина мала бути продана в рабство. Володимир Мономах заборонив наживатися на чужій біді. Карали смертю тих, хто намагався розбити християнську сім'ю:

продати в неволю когось із родини за несплату боргу. Згідно з новим законом лихварі отримали право вимагати від боржника лише невеликий річний відсоток боргу.

- Чи справедливим, на твою думку, було те, як лихварі поводитись з боржниками в XII столітті?
- Чи справедливо вчинив київський князь Володимир Мономах, заборонивши лихварям забирати все майно сім'ї боржника та продавати людей у неволю?
- Який висновок ти зробиш для себе?

Завдання 5.

Прочитай вірш Івана Франка та дай відповіді на питання.

* * *

Не високо мудруй,
Але твердо держись,
А хто правду лама,
З тим ти сміло борись!
Не бажай ти умом
Понад світом кружить;
А скоріш завізьмись
В світі праведно жить.

- До чого закликає поет у вірші?
- Що означає для тебе *“в світі праведно жить”*?
- Чи погоджуєшся із закликом Івана Франка?

Завдання 6.

Прочитай прислів'я, поясни їх зміст.

Що винен — віддати повинен.
Посієш вітер — пожнеш бурю.
Що посієш, те й пожнеш.

Завдання 7.

- ✓ Порівняй зміст притчі від Мт. 21, 33–46 зі змістом аналогічних притч від Мк. 12, 1–11; Лк. 20, 9–19.
- ✓ Допиши речення, висловлюючи таким чином власну думку щодо понять *справедливість*, *винагорода*.

Бути справедливим — це...

Треба намагатися бути справедливим, бо...

28. ОСТАТОЧНА ПЕРЕМОГА ДОБРА НАД ЗЛОМ

*Щасливий праведник, бо він
споживатиме плоди своїх учинків.*

(Іс. 3, 10)

Завдання 1.

Поміркуй. Дай відповіді на питання, обґрунтовуючи свою думку конкретними прикладами.

- З чим тобі доводиться частіше стикатися — з добром чи злом? Як ти гадаєш, чому?
- Світ, на твою думку, є поганим чи добрим?
- Як ти розумієш вислів “світ не без добрих людей”? Поясни, в яких ситуаціях можна так говорити?
- Прочитай уголос епіграф уроку та поясни його зміст. Чи погоджуєшся ти з такою думкою?

Перемога добра над злом — цілковитий успіх добра в боротьбі зі злом; подолання зла.

Завдання 2.

Уважно прочитай євангельську притчу та дай відповіді на питання.

ПРИТЧА ПРО НЕВІД

Подібне також Небесне Царство до невода, що, закинутий у море, набрав усякої всячини. Коли він виповниться, тягнуть його на берег і, посідавши, збирають, що добре, в посуд, а непридатне викидають.

Так буде при кінці світу: ангели вийдуть і вилучать злих з-поміж праведних і кинуть до вогняної печі: там буде плач і скрегіт зубів. Чи ви це все зрозуміли? — “Так!” — відповіли Йому. Тоді сказав їм: “Ось чому кожний книжник, навчений про Небесне Царство, подібний до господаря, який виймає із свого скарбу нове і старе”. (Мт. 13, 47–52)

- Як кінець світу образно порівнюється із неводом, закинутим у море?
- Який результат боротьби добра і зла?
- Що важче робити — добро чи зло? Чому?
- Якими вчинками людина облагороджує себе?

Завдання 3.

Запам'ятай мораль притчі.

Перемога добра над злом неминуча. Як з невода відкидають непотріб, а придатне захирають, так і зло буде переможене добром. Кожен з нас повинен уникати зла. Треба поширювати добро у світі, а не чекати, щоб спершу хтось інший це зробив. Треба починати з себе: переборювати в собі різні спокуси, проявляти добро до ближніх у сім'ї, в школі, на вулиці.

Завдання 4.

Прочитай прислів'я, поясни їх зміст.

Хто людям добра бажає, той і сам має.
З доброго куща добрі й відростки.
Чужим добром не збагатієш.
І в найтемнішу ніч про сонце пам'ятай.

Завдання 5.

Прочитай оповідання Василя Сухомлинського та дай відповіді на питання.

ЯБЛУКО В ОСІННЬОМУ САДУ

Пізньої осені маленькі близнятка Оля й Ніна гуляли в яблуневому саду. Був тихий сонячний день. Майже все листя з яблунь опало і шурхотіло під ногами. Тільки де-не-де на деревах залишилося пожовкле листячко.

Дівчатка підійшли до великої яблуні. Поруч з жовтим листком вони побачили на гілці велике рожеве яблуко.

Оля й Ніна аж скрикнули від радості.

— Як воно тут збереглося? — з подивом запитала Оля.

— Зараз ми його зірвемо, — сказала Ніна і зірвала яблуко. Кожній хотілося потримати його в руках.

Олі хотілося, щоб яблуко дісталось їй, але вона соромилась висловити це бажання, а тому сказала сестрі:

— Хай тобі буде яблуко, Ніно...

Ніні хотілося, щоб яблуко дісталось їй, але вона соромилась зізнатися в цьому. Ніна сказала:

— Хай тобі буде яблуко, Олю...

Яблуко переходило з рук в руки, дівчатка не могли дійти згоди. Та ось їм обом сяйнула одна і та ж думка: вони прибігли до мами радісні, схвильовані.

Віддали їй яблуко.

У маминих очах сяяла радість.

Мама розрізала яблуко й дала дівчаткам по половинці.

- Чому в маминих очах засяяла радість?
- Що відбувалося в душі кожної з близняток і що перемогало — приховане бажання лишити яблуко собі чи віддати сестрі?
- Кому вирішили сестрички віддати яблуко? Знайди речення, в якому про це сказано?
- Як Бог віддячив дітям руками їхньої мами?

Завдання 6.

Прочитай та запам'ятай перелік діл милосердя, які допомагають добру перемогати зло.

Діла милосердя щодо тіла

1. Голодного нагодувати.
2. спраглого напоїти.
3. Нагого* одягнути.
4. Подорожнього в дім прийняти.
5. Недужого відвідати.
6. Ув'язненого відвідати.
7. Померлого поховати.

* Нагий — (зі старослов'янської мови) людина без одяжі.

Діла милосердя щодо душі

1. Грішника навернути.
2. Невігласа навчити.
3. Добру раду дати тому, хто сумнівається.
4. Засмученого потішити.
5. Кривду терпеливо зносити.
6. Зневагу з серця прощати.
7. За живих і мертвих молитися.

- Які з добрих діл милосердя тобі вдається найлегше виконати? Чому?
- Які з перелічених вчинків тобі найважче здійснити? Чому?
- Чому сьогодні є потрібними діла милосердя?
- Чому все-таки потрібно проявляти милосердя до свого ближнього?

Завдання 7.

- ✓ Заверши речення, висловлюючи таким чином власну думку.

За зроблене мені добро я віддячую таким чином:

Уникати зла — це означає...

Добро перемагає зло тому, що...

Ми повинні чинити добрі справи для того, щоб...

Світ буде кращим тоді, коли...

- ✓ Здійсни добрий вчинок для близької людини (з діл милосердя для душі й тіла).

29. С ВІТЛО ДЛЯ СВІТУ. МОЛОДЬ — НАДІЯ І МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ

*Будь чистий в душі, будь взірцем чистоти.
Хай грози шумлять щомога.
Чим дужче людиною чуєшся ти,
Тим більше ти схожий на Бога.*
(Йоганн-Вольфганг Гете)

Завдання 1.

Поміркуй: яку людину можна образно назвати світлою. Дай відповіді на питання, подані нижче. Обґрунтуй свою думку конкретними прикладами.

- Прочитай епіграф до уроку. Як ти розумієш його зміст?
- Чи серед твоїх знайомих є люди, про яких ти можеш сказати, що вони мають світло в душі?
- Чи хочеш ти бути схожим на них, щоб світла у світі побільшало?
- Чи погоджуєшся ти з формулюванням, поданим у морально-етичному словничку?

“Світлою” образно називають людину, яка має високі моральні якості: є благородною, мудрою, високодуховною, “зі світлом любові й добра у душі”.

Завдання 2.

Уважно прочитай євангельську притчу та дай відповіді на питання.

ПРИТЧА ПРО СВІЧКУ ТА СВІЧНИК

І не запалюють світла, щоб поставити його під посудину, лише на свічник, — і воно світить усім у хаті. Так нехай світить перед людьми ваше світло, щоб вони, бачивши ваші добрі вчинки, прославляли вашого Отця, що на небі (Мт. 5, 15–16).

І говорив їм: “Хіба приносять світло на те, щоб поставити його під посудом або під ліжком, а не на те, щоб поставити його на свічник?”

Немає-бо нічого схованого, що не мало б стати явним, ані немає нічого тайного, що у наявність не вийшло б. Хто має вуха, щоб слухати, — хай слухає”. (Мк. 4, 21–23)

- Порівняй зміст притчі від Мт. 5, 15–16 зі змістом аналогічної притчі від Мк. 4, 21–23.
- Для чого потрібні добрі вчинки? Чи лише для того, щоб збільшувати ними загальну їх кількість (знайди відповідь у тексті притчі від Матвія)?
- Як ти можеш пояснити образне порівняння “*нехай світить перед людьми ваше світло*”?

Завдання 3.

Запам'ятай мораль притчі.

Світло для світу — це Ісус Христос, який дарував людству Добру Новину (“*Я Світло для світу. Хто йде вслід за мною, не буде ходити в темряві*” (Ів. 8, 12)).

Світлом для світу може бути кожен з нас, коли чинитимемо добро на славу Божу. Як світло світильника освітлює всю кімнату, так само наші добрі вчинки облагороджують світ навколо нас.

Завдання 4.

Прочитай розповідь про Ярослава Мудрого — великого князя київського.

Хто не захоплювався красою Софійського собору в Києві?! Адже Софія Київська — історична пам'ятка надзвичайної краси та мистецької цінності. Тобі, друже, напевно, відомо: собор був збудований у 1037 році за часів князювання великого князя київського Ярослава Мудрого.

Ярослав Мудрий докладав дуже багато зусиль для того, аби русичі (давня назва українців) були освіченими. Завдяки йому обдаровані діти (навіть з незаможних родин) могли навчатися в школах, які відкривалися при церквах та монастирях.

Так, у Новгороді Ярослав Мудрий залучив до школи 300 дітей. Звичайно, найбільше шкіл було в Києві. Наприклад, ченці Києво-Печерської лаври навчали дітей не лише читати і писати, а й співати, малювати, вести християнський спосіб життя.

Собор Св. Софії, Київ

Найголовнішою справою князя на освітнянській ниві стало заснування першої в Україні книгозбірні (бібліотеки).

- Чому князя Ярослава народ назвав Мудрим?
- Якими досягненнями увіковічнив себе Ярослав Мудрий?
- Прочитай, що означає грецьке слово софія (мудрість). Поміркуй, чому князь Ярослав дбав насамперед про освіту для молоді. Поєднай свою відповідь з темою уроку.

Завдання 5.

Прочитай прислів'я, поясни їх зміст.

Людина має тільки те, що віддала.
Вдома бережи честь батьків, на чужині —
честь Батьківщини.
Будь сильним духом, а не кожухом.

Завдання 6.

Прочитай вірш Олександра Кониського та дай відповіді на питання.

МОЛИТВА ЗА УКРАЇНУ

Боже, Великий, Єдиний,
Нам Україну храни,
Волі і світла промінням
Ти її осіни.

Світлом науки і знання
Нас, дітей, просвіти,
В чистій любові до краю
Ти нас, Боже, зрости.

Молилось, Боже Єдиний,
Нам Україну храни.
Всі твої ласки, щедроти
Ти на люд наш зверни.

Дай йому волю,
Дай йому долю,
Дай доброго світа.
Щастя дай, Боже, народу
І многая, многая літа.

- З яким проханням до Бога поет звертається у вірші?
- Як ти розумієш слова: *“Світлом науки і знання нас, дітей, просвіти”*?

Завдання 7.

- ✓ **Склади невеличку розповідь на одну із запропонованих тем:**
Хто є для мене світлом для світу, прикладом для наслідування.
Що я можу зробити для того, аби світ навколо мене став кращим.

30. Узагальнення

*Шануй родину, рідний край,
Гріхом життя мені не край.
(Василь-Богдан Мендрунь)*

Завдання 1.

Склади невеличку розповідь на тему: “Моя улюблена притча” (розділ “Основи морального життя”). Спробуй інсценізувати окремі епізоди з неї разом зі своїм товаришем.

Завдання 2.

Прочитай вірш Івана Драча та дай відповіді на питання.

* * *

Хіба чекати плати за добро?
Нехай в руці зламається перо,
Нехай твоя зламається рука,
Що за добро добро собі чека!

Добро твориться просто — ні за так.
Так, як цвіте і опадає мак,
Як хмарка в’ється і сміється пташка,
Як трудиться мурашка-горопашка.

Хай сіє зерна скрізь метка рука,
І в океан добра тече ріка,
І не зросте із нього ковила...
Лиш так змагаймо океани зла.

- До чого закликає автор вірша?
- Чи погоджуєшся з думкою поета, що робити добро слід “ні за так”?
- Порадьтеся з однокласниками: чи могли б ви уповноводити ріки добрих справ (щоб “океан добра” переміг таки “океани зла”)?
- Пригадай, яка євангельська гритча вчить поширювати добро у світі.

Завдання 3.

Конкурс “Народна мудрість про християнські цінності”. Позмагайся зі своїм однокласником. Пригадайте якомога більше прислів’їв, вивчених на уроках християнської етики (розділ “Основи морального життя”). Навипередки запишіть їх на дошці. Переможцем буде той, хто знає їх найбільше.

Завдання 4.

Питання-відповідь. Заздалегідь підготуй для вчителя питання на християнсько-етичну тематику. Запропонуй учителю відповісти на них.

Завдання 5.

Конкурс малюнка. Намалюй епізод із будь-якої притчі (розділ “Основи морального життя”). Розкажи про зміст малюнка та вмотивовуй вибір тої чи іншої притчі.

Завдання 6.

✓ **Удосконалюй себе духовно:**

1. Дотримуйся Божих заповідей у щоденному житті.
2. Не забувай наполегливо вчитися. Пам’ятай: молодь — майбутнє України.
3. Роби все, що в твоїх силах, на радість батькам, на користь Україні, на прославу Божу. Нехай допомагає тобі Бог!

ОДАТКИ

ДЕСЯТЬ РОБІТНИКІВ

(Казка)

Зайшов я колись до однієї жінки в хату — Одаркою звали її. Дивлюсь, а в неї в хаті так чисто, затишно: діти вмиті, чисто одягнені, обід зварений.

— Як ви встигаєте все зробити? — питаю я в Одарки.

А вона каже:

— Як же мені не встигнути! У мене служать аж десять добрих робітників. Вони мене слухають: що не скажу — зроблять, один одному допомагають!..

— Які ж то у вас робітники?

— А ось вони! — засміялась Одарка і поклала на стіл своїх десять пальців. (За Михайлом Коцюбинським)

ІМЕНІНИ

(Оповідання)

У Ніни велика сім'я: мати, батько, два брати, дві сестри й бабуса. Ніна найменша: їй восьмий рік. Бабуса — найстарша: їй вісімдесят два роки. Коли сім'я обідає, у бабусі дрижать руки. Несе ложку бабуса — ложка дрижить, крапельки капають на стіл.

Скоро іменини Ніни. Мама сказала, що на її іменини в них буде обід. На обід Ніна хай запросить подруг.

Ось і гості прийшли. Мама накриває стіл білою скатертиною.

Ніна подумала: це ж і бабуса за стіл сяде. А в неї ж руки дрижать... Подруги сміятимуться. Розкажуть потім у школі: у Ніниної бабусі руки дрижать.

Ніна тихенько сказала мамі:

— Мамо, хай бабуса сьогодні за стіл не сідає.

— Чому? — здивувалась мати.

— В неї руки дрижать. Капає на стіл...

Мама зблідла. Не сказавши ні слова, вона зняла зі столу білу скатертину і сховала її в шафу.

Мама довго сиділа мовчки, потім сказала:

— У нас сьогодні бабуса хвора. Тому іменинного обіду не буде. Поздоровляю, Ніно, тебе з днем народження. Моє тобі побажання: будь справжньою людиною. (Василь Сухомлинський)

КАМІНЬ

(Казка)

У лузі, під гіллястим дубом, багато років жила криниця. Вона давала людям воду. Під дубом біля криниці відпочивали подорожні.

Одного разу до дуба прийшов хлопчик. Він любив пустувати. Він подумав: “А що воно буде, як я візьму оцеї камінь і кину його в криницю? Ото, мабуть, булькне дуже!”

Підняв камінь, кинув його в криницю. Булькнуло дуже. Хлопчик засміявся, побіг і забув про свої пустощі.

Камінь упав на дно криниці й закрив джерело.

Вода перестала наповнювати криницю.

Криниця засохла.

Засохла трава навколо криниці, і дуб засох, бо підземні струмки потекли кудись в інше місце.

На дубі перестав мстити гніздо соловейко. Він полетів в інший луг.

Замовкла соловейкова пісня.

Сумно стало в лузі.

Минуло багато років. Хлопчик став дідусем. Одного разу він прийшов на те місце, де колись був зелений луг, стояв гіллястий дуб, співав соловейко, вабила прохолодна криниця.

Не стало ні лугу, ні дуба, ні соловейка, ні криниці. Довкола пісок, вітер здіймає хмари пилуки.

“Де ж воно все поділося?” — подумав дідусь.

(Василь Сухомлинський)

НАРОДНА МУДРІСТЬ ПРО ХРИСТИЯНСЬКІ ЦІННОСТІ

Добра та рада, де щира правда.

Праця людину годує, а лінь марнує.

До доброї криниці стежка утоптана.

Бджола мала, а й та працює.

Колос повний до землі гнеться, а порожній угору дереться.

Від теплого слова і лід розмерзається.

Шануй батька та Бога — буде тобі всюди дорога.

Морально-етичний словничок

Відповідальність — покладений на когось або взятий на себе обов'язок відповідати за певну ділянку роботи, вчинки тощо.

Винагорода — плата за працю, нагорода за заслуги.

Гордою називають ту людину, яка зневажливо ставиться до інших, є зарозумілою.

Захланним вважають того, хто не має міри у своїх тілесних і матеріальних бажаннях та прагненнях. Захланній людині завжди мало того, що вона має.

Милосердя — добре, співчутливе ставлення до ближнього. Слово утворене від словосполучення *миле серце*.

Наполегливість — здатність людини бути стійкою, завзятою, непохитною у досягненні мети.

Основа життя — це те, на чому будується саме життя, без чого воно немислиме, залишається беззмисловним.

Перемога добра над злом — цілковитий успіх добра у боротьбі зі злом; подолання зла.

Повага (пошана) — шанобливе ставлення до ближнього.

Послух — підкорення Божій волі; добровільне виконання чийхось побажань, розпоряджень, наказів; покоря.

Протилежне поняття — *непослух*.

Правда — те, що відповідає дійсності, що не є брехнею. Синонімом до слова *правда* є *істина*. Однак вона є, так би мовити, вищим щаблем правди — тим, що не підлягає сумніву; це Божа правда.

Правдомовність — людська риса, суть якої полягає в тому, щоб говорити правду, не обманювати ближніх.

Працелюбність — здатність людини любити свою працю, роботу, старанно та добросовісно виконувати її.

Прощати, простити — ставитись до ближнього милосердно, незлопам'ятно, вибачати йому провини. Слово походить зі старослов'янської мови, його буквальне значення — *звільнити (від боргу, гріхів тощо)*.

Радість — позитивне почуття втіхи, внутрішнього задоволення, в основі якого є любов до Бога, ближнього та самого себе.

Світлюю образно називають людину, яка має високі моральні якості: є благородною, мудрою, високодуховною, *“зі світлом любові й добра у душі”*.

Сенс людського життя — це мета, задля досягнення якої живе людина. Сенс людського життя реалізовується у щоденних вчинках.

Сенс життя української дитини — це жити на радість батькам, користь Вітчизні та прославу Божу.

Смиренною можна назвати ту людину, яка позбавлена гордості, зарозумілості; яка усвідомлює свою недосконалість, слабкість та завжди готова з радістю прислухатись до порад і настанов інших людей, а також завжди готова з радістю слухатись Бога. Інколи смиренність називають ще *“покірною мудрістю”*.

Співчуття — чуйне ставлення до горя ближнього, його страждань; доброзичлива здатність відчувати чужу біду.

Справедливість — здатність людини чинити правильно, згідно з морально-етичними правилами, без упередження до інших.

Талант — вроджені здібності людини, дар Божий.

Терпіння — здатність людини стійко, без нарікань переносити фізичні або моральні страждання, життєві негаразди.

Цінності — те, що має духовну або матеріальну вартість для людини.

Щедрою називають ту людину, яка радо надає допомогу потребуючому, яка не шкодує ніяких благ (зароблених своєю працею) для ближнього. Протилежні поняття: *скупий, захланний, жадібний*.

Зміст

Розділ I. НОВИЙ ЗАВІТ — ДЖЕРЕЛО ХРИСТИЯНСЬКОЇ МОРАЛІ	5
1. Євангеліє — Добра Новина	6
2. Ісус Христос — Учитель	11
3. Ісус навчає притчами	14
4. Сенс людського життя і засоби його реалізації	17
5. Правильна основа життя	21
6. Узагальнення	25
Розділ II. СЛОВО БОЖЕ ВИХОВУЄ НАС	27
7. Вибір цінностей	28
8. Слухати і приймати слово правди	33
9. Гордість та смирення	37
10. Терпіння і справедливість	41
11. Відповідальність за свої вчинки	47
12. Працелюбність. Винагорода за працю	53
13. Плекаймо та розвиваймо свої таланти	57
14. Узагальнення	62
Розділ III. ЕТИКА ЛЮДСЬКИХ ВЗАЄМИН У СВІТЛІ ХРИСТОВОГО ВЧЕННЯ	65
15. Послух і непослух	66
16. Повага до людей	69
17. Співчуття і милосердя	73
18. Уміння прощати	78
19. Цінність добрих справ	85
20. Універсальний моральний закон. Золоте правило	90
21. Узагальнення	93
Розділ IV. ОСНОВИ МОРАЛЬНОГО ЖИТТЯ	95
22. Поширення добра у світі	96
23. Основа радості	100
24. Відповідальне ставлення до життя	103

25. Наполегливість у добрих справах	107
26. Щедрість і захланність	110
27. Справедливість та винагорода	114
28. Остаточна перемога добра над злом	118
29. Світло для світу. Молодь — надія і майбутнє України	122
30. Узагальнення	126

ДОДАТКИ	128
-------------------	-----

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ СЛОВНИЧОК	130
--------------------------------------	-----

Автор

Сохань Галина Степанівна — кандидат філологічних наук, доцент кафедри культурологічної освіти Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Рецензенти

Барщевський Тарас Іванович — кандидат біблійних наук, докторант богослов'я, заступник директора Катехитично-педагогічного інституту Українського католицького університету, викладач кафедри богослов'я філософсько-богословського факультету Українського католицького університету

Кузик Олег Євгенович — кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри культурологічної освіти Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Войтко Любов Степанівна — вчитель-методист християнської етики Самбірського педагогічного коледжу ім. І. Филипчака, головний спеціаліст Управління освіти Самбірської міської ради

Сабара Олександра Семенівна — вчитель християнської етики Класичної гімназії при Львівському національному університеті ім. Івана Франка, методист Інформаційно-методичного центру освіти м. Львова

Консультанти

о. Баранов Миколай — протоієрей, керівник відділу релігійної освіти і катехизації Львівської єпархії Української Православної Церкви

о. Воловецький Юрій — референт комісії шкільництва Львівської архієпархії Української Греко-Католицької Церкви

о. Гнатів Іван — голова комісії Української Греко-Католицької Церкви у справах шкільництва

о. Толочкевич Євгеній — митрофорний протоієрей, інспектор Львівської духовної семінарії Української Автокефальної Православної Церкви

о. Хомин Іван — настоятель храму Вознесіння Господнього у м. Львові, представник Української Православної Церкви Київського Патріархату

Методичні рекомендації

Дверій Роман Євстахович — старший викладач кафедри культурологічної освіти Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Пастушенко Наталія Миколаївна — кандидат педагогічних наук, заступник директора Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Навчальне видання

Галина СОХАНЬ

Основи християнської етики

Підручник для учнів 6 класів загальноосвітніх
навчальних закладів

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Ілюстрації *Світлани Яблонської, Марини Шутурми*

Редактор	<i>Лідія Веремієнко</i>
Художнє оформлення	<i>Марини Шутурми</i>
Художній редактор	<i>Ігор Шутурма</i>
Технічний редактор	<i>Ірина Сімонова</i>
Коректори	<i>Марія Ломеха, Ольга Тростянчин, Божена Павлів</i>